

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Σύγχρονες τάσεις στη Γλωσσολογία για εκπαιδευτικούς

Διπλωματική Εργασία

Στάσεις των Κερκυραίων για το κερκυραϊκό ιδίωμα

Παναγουλοπούλου Χριστίνα

Επιβλέπων καθηγητής: Λιόσης Νικόλαος

Αθήνα, Φεβρουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας («Παναγουλοπούλου Χριστίνας») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

« Στάσεις των Κερκυραίων για το κερκυραϊκό ιδίωμα»

«Χριστίνα Παναγουλοπούλου»

Επιτροπή Επίβλεψης Πτυχιακής / Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής

«Νικόλαος Λιόσης»

«ΕΑΠ»

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

«Μαρίνα Τζακώστα»

«ΕΑΠ»

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ τον καθηγητή μου κύριο Νικόλαο Λιόση για την καθοδήγηση και την υπομονή του, καθώς επίσης και τη συνεπιβλέπουσα κυρία Μαρίνα Τζακώστα. Επιπλέον, όσους βοήθησαν με τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου μου. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και κυρίως την κόρη μου Λυδία για όλες εκείνες τις ώρες που με παρακολουθούσε υπομονετικά να γράφω και να διαβάζω και δεν μπορούσαμε να περάσουμε χρόνο μαζί.

Περίληψη

Ένα από τα χαρακτηριστικά της γλώσσας είναι η γεωγραφική της ποικιλότητα που οδηγεί τους ομιλητές στην εναλλαγή της γλωσσικής ποικιλίας που χρησιμοποιούν ανάλογα ορισμένους παράγοντες. Η επιλογή του γλωσσικού κώδικα γίνεται είτε συνειδητά είτε ασυνειδητά και επηρεάζεται από τις στάσεις που έχει ο ίδιος ομιλητής για τη γλώσσα του. Έρευνες έχουν αποδείξει ότι οι θετικές στάσεις ενισχύουν τη χρήση των ποικιλιών από τους ομιλητές και έχουν τη δύναμη αντιστρόφως να την περιορίσουν. Οι διαλεκτόφωνοι έχουν συχνά αντικρουόμενα συναισθήματα αφού αγαπούν τη γλώσσα τους, αλλά νιώθουν και ανασφάλεια να τη χρησιμοποιήσουν σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής τους. Στη σχέση μεταξύ γλώσσας-διαλέκτου-ιδιώματος αυτό που έχει σημασία να θυμάται κάθε ομιλητής είναι ότι η γλώσσα δεν είναι τίποτα άλλο παρά μία διάλεκτος με στρατό και στόλο (Weinreich).

Η παρούσα εργασία λαμβάνοντας υπόψιν τις παραπάνω παραμέτρους για τη γλώσσα μελετά το κερκυραϊκό ιδίωμα και τις γλωσσικές στάσεις των Κερκυραίων απέναντι σε αυτό. Αρχικά εξετάζεται η σχετική βιβλιογραφία που αφορά γενικά στη γλώσσα, στις κοινωνικές και γεωγραφικές διαλέκτους, στο κερκυραϊκό ιδίωμα και στις στάσεις απέναντι στη γλώσσα και κατόπιν παρουσιάζεται η έρευνα ειδικά για τις στάσεις των Κερκυραίων απέναντι στο ιδίωμά τους, καταλήγοντας στα συμπεράσματα που μπορούν να εξαχθούν από αυτήν.

Λέξεις-κλειδιά: κερκυραϊκά, γλωσσική ποικιλία, διάλεκτος/ιδίωμα, γλωσσικές στάσεις

Abstract

One of the characteristics of language is its geographical diversity, which leads speakers to switch between the linguistic varieties they use depending on certain factors. The choice of linguistic code is made either consciously or unconsciously and is influenced by the attitudes that the speaker himself has towards his language. Research has shown that positive attitudes enhance the use of varieties by speakers and have the power, conversely, to limit it. Dialect speakers often have conflicting feelings since they love their language, but they also feel insecure about using it in all aspects of their lives. In the relationship between language-dialect-idiom, what is important for every speaker to remember is that language is nothing more than a dialect with an army and a fleet (Weinreich).

The present paper, taking into account the above parameters for the language, studies the Corfu dialect and the linguistic attitudes of the Corfiots towards it. Initially, the relevant bibliography that generally concerns the language, the social and geographical dialects, the Corfu dialect and the attitudes towards the language is examined and then the research specifically on the attitudes of the Corfiots towards their idiom is presented, concluding with the conclusions that can be drawn from it.

Keywords: Corfu language, linguistic variety, dialect, language attitudes

Περίληψη	5
Abstract	6
Εισαγωγή.....	8
A. Θεωρητικό πλαίσιο/Βιβλιογραφική ανασκόπηση	10
1. Γλωσσικές Ποικιλίες.....	10
1.1. Γλωσσικές ποικιλίες με βάση τη χρήση	10
1.1.1. Επίπεδα ύφους.....	12
1.2. Γλωσσικές ποικιλίες με βάση τον χρήστη	12
1.2.1. Ιδιόλεκτος	13
1.2.2. Κοινωνικές διάλεκτοι.....	13
1.2.3 Γεωγραφικές διάλεκτοι-ιδιώματα	14
2. Οι νεοελληνικές διάλεκτοι και τα ιδιώματα	16

3. Η ιστορία της Κέρκυρας και το ιδίωμά της.....	17
3.1. Ιστορικό πλαίσιο	17
3.2. Διαλεκτικά χαρακτηριστικά.....	19
4. Οι στάσεις απέναντι στη γλώσσα.....	22
4.1. Στάσεις των ομιλητών της κοινής νεοελληνικής απέναντι στις γεωγραφικές ποικιλίες και υποχώρηση αυτών.....	24
4.2. Έρευνες σχετικά με τις στάσεις απέναντι στις διαλέκτους και τα ιδιώματα	27
B. Έρευνα	30
5. Μεθοδολογία.....	30
5.1. Σκοπός της έρευνας	30
5.2. Υπόθεση εργασίας και Ερευνητικά ερωτήματα.....	30
5.3. Μεθοδολογία της έρευνας	31
5.4. Δείγμα	31
5.5. Μεθοδολογικά εργαλεία	32
5.5.1. Ερωτηματολόγιο	32
5.6. Ο ρόλος της ερευνήτριας.....	33
6. Ανάλυση και αποαποτελέσματα του δείγματος της έρευνας.....	33
6.1. Αποτελέσματα ερωτηματολογίου	33
6.2. Συζήτηση	49
7. Συμπεράσματα.....	53
Βιβλιογραφία	54
Παράρτημα.....	58

Εισαγωγή

«Τα όρια της γλώσσας μου καθορίζουν τα όρια του κόσμου μου»

Ludwig Wittgenstein

Η χρήση της γλώσσας είναι αυτή που διαφοροποιεί τον άνθρωπο από τους υπόλοιπους έμβιους οργανισμούς. Η επιστήμη της Γλωσσολογίας σε συνεργασία με άλλους κλάδους καταπιάνεται με τη μελέτη της γλώσσας, δηλαδή της «ανθρώπινης ουσίας» με βάση τον Chomsky. Κάθε άνθρωπος μιλάει διαφορετικά και αυτό έγκειται στη γλωσσική ποικιλότητα, η οποία σχετίζεται με πληθώρα παραγόντων που εντέλει διαφοροποιούν τις γλώσσες, τις διαλέκτους, τα ιδιώματα. Οι γλωσσικές αυτές ποικιλίες ενδέχεται να διατηρούνται, να συρρικνώνονται ή να εξαφανίζονται σε βάθος χρόνου. Η νεοελληνική γλώσσα έχει πολλές διαλέκτους και ιδιώματα που συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται από ομιλητές σε διάφορες περιοχές της επικράτειας, αλλά και εκτός αυτής. Ένα από αυτά τα ιδιώματα είναι το κερκυραϊκό, το οποίο συμπεριλαμβάνεται στα επτανησιακά ιδιώματα και διατηρείται έως και σήμερα, φυσικά με αρκετές διαφοροποιήσεις σε σχέση με το παρελθόν.

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελείται από δύο διακριτά μεταξύ τους μέρη. Το πρώτο μέρος αφορά στο θεωρητικό πλαίσιο όπου εξετάζονται οι γλωσσικές ποικιλίες με βάση τη χρήση (επίπεδα ύψους), αλλά και τον χρήστη (κοινωνικές διάλεκτοι, ιδιόλεκτος, γεωγραφικές διάλεκτοι και ιδιώματα). Παράλληλα, εστιάζει στις νεοελληνικές διαλέκτους και τα ιδιώματα, κάνοντας ιδιαίτερη μνεία στο κερκυραϊκό ιδίωμα και τελικά στις στάσεις των ομιλητών απέναντι στις γλωσσικές ποικιλίες, εξετάζοντας τα αίτια εκείνα που οδηγούν στη γλωσσική υποχώρηση των διαλεκτόφωνων, με ταυτόχρονη ανασκόπηση σε έρευνες του παρελθόντος σε σχέση με τις στάσεις των ομιλητών απέναντι στη γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιούν.

Το δεύτερο μέρος αποτελεί την ερευνητική πλευρά όπου παρουσιάζεται η πορεία που ακολουθείται με σκοπό να διερευνηθούν οι στάσεις των Κερκυραίων για το κερκυραϊκό ιδίωμα. Ειδικότερα, αναλύεται η μεθοδολογία της συγκεκριμένης έρευνας ως προς τον σκοπό, τον στόχο, την μέθοδο που ακολουθήθηκε, το δείγμα, το ερωτηματολόγιο και τελικά αναλύονται τα αποτελέσματα και εξάγονται τα συμπεράσματα σε σχέση με το πρίσμα υπό το οποίο οι Κερκυραίοι αντιμετωπίζουν το ιδίωμά τους. Προτείνονται επίσης, κάποιες ιδέες με

εφαλτήριο τη συγκεκριμένη εργασία για περαιτέρω μελέτες. Τέλος, στο παράρτημα εκτίθεται το ερωτηματολόγιο που αξιοποιήθηκε προκειμένου να λάβει χώρα η έρευνα.

Α. Θεωρητικό πλαίσιο/Βιβλιογραφική ανασκόπηση

1. Γλωσσικές Ποικιλίες

Όλοι οι άνθρωποι γνωρίζουν τουλάχιστον μία γλώσσα και κάθε γλώσσα δίνει τη δυνατότητα στους ομιλητές της να συνεννοηθούν μεταξύ τους. Η μητρική γλώσσα ή πρώτη γλώσσα είναι αυτή που μαθαίνει το παιδί τα πρώτα χρόνια της ζωής του, εφόσον όλα λειτουργούν φυσιολογικά σε βιολογικό και κοινωνικό επίπεδο (Τριάρχη-Hermann, 2000: 53). Σε κάθε γλωσσική κοινότητα η ομοιογένεια στη γλώσσα θεωρείται το φυσιολογικό και επικροτείται, ενώ η ετερογένεια βιώνεται ως απειλή (Στάμου, 2012).

Όμως, η ομιλία του κάθε ανθρώπου είναι διαφορετική όχι μόνο σε σχέση με όσους μιλούν κάποια άλλη γλώσσα, αλλά και σε σχέση με τα μέλη της ίδιας γλωσσικής κοινότητας. Ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι μιλούν και γράφουν εξαρτάται από την κατάσταση επικοινωνίας, σχετίζεται δηλαδή με τους συνομιλητές και τους στόχους της επικοινωνίας. Η διαφοροποίηση της γλώσσας διακρίνεται ανάλογα με τη χρήση και ανάλογα με τον χρήστη. Όταν αναφερόμαστε σε γλωσσικές ποικιλίες ανάλογα με τη χρήση γίνεται λόγος για τα επίπεδα ύφους. Αντίστοιχα, οι γλωσσικές επιλογές σε σχέση με τον χρήστη αφορούν στη διάκριση σε γεωγραφικές και κοινωνικές ποικιλίες (Μπασλής, 2005:53).

1.1. Γλωσσικές ποικιλίες με βάση τη χρήση

Είναι εξαιρετικά σημαντικό να γίνει μία διάκριση μεταξύ καθομιλουμένης και πρότυπης/κοινής γλώσσας. Αρχικά, η καθομιλουμένη είναι η γλώσσα εκείνη που χρησιμοποιείται σε καθημερινή βάση από τους ομιλητές στις επαφές που έχουν. Η καθομιλουμένη δεν έχει κωδικοποιηθεί και δεν είναι επίσημη, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η χρήση της αποκλείεται από επίσημα περιβάλλοντα. Αποτελεί την πρώτη γλώσσα που μαθαίνουν οι άνθρωποι στο οικογενειακό πλαίσιο (Holmes, 2016:107).

Από την άλλη πλευρά η πρότυπη γλώσσα είναι αυτή που έχει γραπτή μορφή και έχει προτυποποιηθεί/κωδικοποιηθεί μέσα από τη δημιουργία γραμματικών και συντακτικών και λεξικών που την αφορούν (Holmes, 2016:109). Η προτυποποίηση στοχεύει να καθαρίσει τη γλώσσα από επιδράσεις ξένων γλωσσών και δάνειες λέξεις ειδικά στην περίπτωση δίγλωσσων κοινωνιών (Μοσχονάς, 2005:301). Στην πρότυπη γλώσσα συντάσσονται τα επίσημα κρατικά έγγραφα και είναι αυτή που διδάσκεται στην εκπαίδευση. Κριτήριο για το λεξιλόγιο καθώς και για τις γραμματικές και συντακτικές δομές που θα αξιοποιούνται από την πρότυπη γλώσσα αποτελούν οι λόγιοι και οι κοινωνικά καταξιωμένοι άνθρωποι της εκάστοτε γλωσσικής κοινότητας (Holmes, 2016:109-110). Συνήθως, λαμβάνει χώρα ένας ευρύτερος γλωσσικός

σχεδιασμός ή μία γλωσσική πολιτική και συμμετέχουν φορείς όπως το Υπουργείο Παιδείας, οι επιστήμονες που ασχολούνται με τη γλώσσα και διάφορα κέντρα που μελετούν τη γλώσσα και συνεργαζόμενοι καταλήγουν στη γλωσσική ποικιλία που θα αξιοποιείται στον επίσημο λόγο και καλείται πρότυπη/κοινή γλώσσα. Κάθε άλλη μορφή γλώσσας που αξιοποιείται από τα μέλη της κοινότητας κρίνεται ως παρέκκλιση από την κοινή (Μοσχονάς, 2005:292).

Είναι αξιοσημείωτο ότι η εξέλιξη της γλώσσας συμβαίνει από τη μεγάλη μερίδα του πληθυσμού, η οποία τη χρησιμοποιεί και τη διαμορφώνει και στη συνέχεια κωδικοποιείται από τη μικρότερη μερίδα του πληθυσμού (λόγιοι, επιστήμονες, φορείς), κατόπιν επεξεργασίας της. Οι γνώμες ακόμη και των γλωσσολόγων δίστανται σχετικά με το θέμα αυτό καθώς ορισμένοι κρίνουν ότι δεν πρόκειται για φυσικές γλώσσες εφόσον κανείς δεν τις ομιλεί αυθόρμητα, ενώ άλλη μερίδα των επιστημόνων της γλώσσας παρατηρεί πως είναι φυσικές απλώς τυγχάνουν επεξεργασίας. Σε ιστορικό επίπεδο φαίνεται πως αποτελούν τυποποίηση μίας κάποτε καθομιλουμένης, ενώ σε κοινωνικό επίπεδο στη σύγχρονη εποχή τις χρησιμοποιούν οι λόγιοι. Η επιτυχία της γλωσσικής προτυποποίησης μπορεί να ελεγχθεί σε βάθος χρόνου, εφόσον αυτή καταστεί στη συνείδηση των ομιλητών ως φυσική γεγονός που απορρέει από τη χρήση της πρότυπης από τουλάχιστον μία κοινωνική ομάδα. Η εκπαίδευση θα την καλλιεργήσει με τη σειρά της στον ευρύτερο πληθυσμό, αναδεικνύοντάς την σε πρότυπη διάλεκτο (Μοσχονάς, 2005:294-298).

Η πρότυπη γλώσσα χρησιμοποιείται υποχρεωτικά στην εκπαίδευση και το γεγονός ότι η υποχρεωτική εκπαίδευση έχει διευρυνθεί πλέον και αφορά τα δύο πρώτα χρόνια του Νηπιαγωγείου, τα έξι χρόνια του Δημοτικού, αλλά και τα τρία χρόνια του Γυμνασίου σημαίνει ότι τα παιδιά καλούνται να μάθουν αυτόν τον γλωσσικό κώδικα, αποβάλλοντας από πολύ μικρή ηλικία τα διαλεκτικά χαρακτηριστικά από τον λόγο τους. Ταυτόχρονα, στη σύγχρονη εποχή -σε αντίθεση με παλαιότερες εποχές- σχεδόν όλοι οι μαθητές συνεχίζουν και στο Λύκειο διεκδικώντας μία θέση και στα Πανεπιστήμια της χώρας και του εξωτερικού γεγονός που τους οδηγεί αβίαστα σε καθημερινή επαφή με την πρότυπη γλώσσα (Μπασλής, 2005:44).

Αναντίρρητα, η πρότυπη γλώσσα χαίρει εκτίμησης από τη μεγαλύτερη μερίδα του πληθυσμού σε αντίθεση με τις γεωγραφικές διαλέκτους που αποτελούν ποικιλίες χαμηλού κοινωνικού κύρους. Οι επιδιώξεις κοινωνικής ανόδου των νέων με σκοπό μία καλύτερη ζωή τους ωθούν στην υιοθέτηση της επίσημης γλώσσας που έχει υψηλό κοινωνικό κύρος και στην εγκατάλειψη της όποιας γεωγραφικής διαλέκτου (Μπασλής, 2005:44). Επιπρόσθετα, η πρότυπη γλώσσα απολαμβάνει κύρους και στήριξης από το κράτος και την κοινωνικά καταξιωμένη μερίδα του πληθυσμού, χαρακτηριστικά που της προσδίδουν εμφανές γόητρο και

την καθιστούν μοναδική επιλογή για κάθε χρήστη που στοχεύει στην κοινωνική ανέλιξή του (Μπασλής, 2012: 93)

1.1.1. Επίπεδα ύφους

Τα επίπεδα ύφους αποτελούν λειτουργικές ποικιλίες και αξιοποιούνται από τους χρήστες με βάση την περίσταση και τους συνομιλητές τους. Οι άνθρωποι τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο διαθέτουν μία ποικιλία τρόπων με τους οποίους μπορούν να εκφραστούν και εφόσον η περίσταση το απαιτεί χρησιμοποιούν επίσημο ή ανεπίσημο ύφος. Η σχέση μεταξύ των συνομιλητών, η κοινωνική θέση του καθενός επηρεάζει ιδιαίτερα τον τρόπο ομιλίας σε όλα τα επίπεδα της γλώσσας (Μπασλής, 2005:53).

Καταρχάς, στο επίπεδο του λεξιλογίου στις ανεπίσημες περιστάσεις αξιοποιούνται πιο λαϊκές εκφράσεις, ενώ αντίθετα σε επίσημες καταστάσεις ο χρήστης -εφόσον έχει τη δυνατότητα- εκφράζεται με ένα πιο πλούσιο λεξιλόγιο, με βάση την πρότυπη γλώσσα. Αντίστοιχα, στο συντακτικό επίπεδο παρατηρείται ότι στις ανεπίσημες περιστάσεις ο λόγος είναι αποσπασματικός και οι συντακτικές δομές ανολοκλήρωτες σε αντίθεση με τον επίσημο λόγο που οι χρήστες προσπαθούν να επιλέγουν ολοκληρωμένη δομή. Αναφορικά με τον ρυθμό της ομιλίας, αξίζει να σημειωθεί ότι έχει παρατηρηθεί αυξημένη ταχύτητα στις ανεπίσημες συνομιλίες, σε αντιδιαστολή με τις επίσημες περιστάσεις, όπου ο χρήστης ελέγχει τον ρυθμό (Μπασλής, 2005:54).

Οι περισσότεροι άνθρωποι σχεδόν αυθόρμητα επιλέγουν το γλωσσικό ύφος που χρειάζεται ανάλογα με την περίσταση. Μολαταύτα η εκπαίδευση προσφέρει στο άτομο τη γνώση του επίσημου γλωσσικού κώδικα, ενώ ταυτόχρονα φέρνει σε επαφή τους μαθητές με ποικίλες επικοινωνιακές συνθήκες, ώστε μέσα από την εμπειρία να γνωρίζουν τις περιπτώσεις όπου οφείλουν να αξιοποιούν το εκάστοτε ύφος (Μπασλής, 2005:54).

1.2. Γλωσσικές ποικιλίες με βάση τον χρήστη

Οι διαφορετικές διαλεκτικές ποικιλίες δημιουργούνται όταν υπάρχει γεωγραφικός ή κοινωνικός διαχωρισμός. Η γλώσσα αλλάζει διαρκώς και οι αλλαγές εξαπλώνονται σε μία συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή ή σε μία συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, χωρίς να μεταφέρονται υποχρεωτικά και σε άλλους ανθρώπους εκτός περιοχής ή εκτός κοινωνικής ομάδας. Προϋπόθεση εξάπλωσης και διατήρησης της διαλέκτου αποτελεί η τακτική επικοινωνία των ομιλητών και η εκμάθηση αυτής στα παιδιά τους. Είναι πιο εύκολο να

ενισχυθούν οι διάλεκτοι και να υπάρχει έντονη διαφοροποίηση όταν υπάρχει κάποιο φυσικό εμπόδιο (βουνά, ωκεανοί) ή κάποιος έντονος κοινωνικός διαχωρισμός (πολιτική ιδεολογία, φυλή, τάξη, θρησκεία) (Fromkin, 2003:571).

1.2.1. Ιδιόλεκτος

Η ιδιόλεκτος, ο ξεχωριστός τρόπος που μιλάει ο καθένας ή μία ολόκληρη οικογένεια εφόσον αυτός διαφέρει από άλλους καθώς και η συναισθηματική κατάσταση και η κατάσταση της υγείας του ομιλητή ενδέχεται να αποτελούν παράγοντα διαφοροποίησης ως προς τη χρήση της γλώσσας (Γούτσος, 2012:103). Διαφορές στην ιδιόλεκτο οφείλονται επιπλέον στην ηλικία, στο φύλο, στην ταχύτητα της ομιλίας, στην προφορά και την επιλογή των λέξεων, στους γραμματικούς κανόνες, καθώς επίσης και στο αν η γλώσσα που μιλάει αποτελεί τη μητρική του ή δεύτερη/ξένη γλώσσα (Fromkin et al, 2003:569). Τα γλωσσικά στοιχεία που το συναποτελούν δημιουργούν ένα προσωπικό ύφος καθιστώντας τον λόγο του ανεπανάληπτο. Τα διαφοροποιητικά στοιχεία μεταξύ των ομιλητών εντοπίζονται σε όλα τα επίπεδα της γλώσσας (φωνολογικό, μορφολογικό, συντακτικό και λεξιλογικό) και συμπεριλαμβανομένων των κοινών στοιχείων τους, διαμορφώνουν την ιδιόλεκτο του εκάστοτε ομιλητή (Δελβερούδη, 2001). Φυσικά, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι η ιδιόλεκτος σχετίζεται και με τη χρήση, δηλαδή με τα επίπεδα ύφους εφόσον οι περισσότεροι ομιλητές είναι εφοδιασμένοι γλωσσικά με διαφορετικούς τύπους που μπορούν να αξιοποιηθούν ακόμη και αυθόρμητα ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται (Κακριδή, Κατή & Νικηφορίδου, 1999).

1.2.2. Κοινωνικές διάλεκτοι

Οι κοινωνικές ποικιλίες ή κοινωνιόλεκτοι σχετίζονται με τις διαφοροποιήσεις στη χρήση της ίδιας γλώσσας με βάση ορισμένους παράγοντες. Καταρχάς, μία πρώτη κατηγοριοποίηση αφορά στην ταξική διαφοροποίηση των κοινωνιών. Αναμένεται ότι ανάλογα με την κοινωνική διαστρωμάτωση (εργατική τάξη, μεσαία τάξη, ανώτερη τάξη) διαφοροποιείται και ο γλωσσικός κώδικας που χρησιμοποιούν οι ομιλητές (Γούτσος, 2012:103). Σε χώρες με εντονότερη κοινωνική διαφοροποίηση, όπως λόγου χάρη στην Ινδία (κάστες), έχει παρατηρηθεί ότι ανάλογα με την κοινωνική τάξη υπάρχει και διαφορετική γλωσσική ποικιλία και όχι απλά περιορισμένες διαφοροποιήσεις (Δελβερούδη, 2001:2).

Επιπρόσθετα, το φύλο (άνδρας-γυναίκα) κρίνεται ότι επηρεάζει τη γλώσσα, όπως επίσης και η ηλικία με χαρακτηριστικό παράδειγμα προς μελέτη τη γλώσσα των νέων. Ακόμη, αξίζει να γίνει αναφορά στη διαφοροποίηση που έγκειται στο επάγγελμα του ομιλητή, εφόσον

ανάλογα με αυτό υιοθετείται και διαφορετική ποικιλία, χωρίς να παραγνωρίζεται και η χρήση της ορολογίας (Γούτσος, 2012:103). Αναμφισβήτητα, η μόρφωση αποτελεί έναν ακόμη παράγοντα διαφοροποίησης της κοινωνιολέκτου που κάποιος χρησιμοποιεί αφού η εκπαίδευση διαδραματίζει ουσιώδη ρόλο στη γλωσσική εξέλιξη του ατόμου (Μπασλής,2005:45).

Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι πολύ συχνά οι κοινωνικές διάλεκτοι είναι πιθανό να είναι πιο ισχυρές από τη γεωγραφική ποικιλότητα. Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι άνθρωποι με κοινό επάγγελμα και κοινή μόρφωση ενδέχεται να χρησιμοποιούν την ίδια διάλεκτο ανεξάρτητα από τον τόπο καταγωγής τους ή τον τόπο διαμονής τους. Ίσως να παρατηρούνται διαφορές στην προφορά ανάλογα με τον τόπο προέλευσής τους, αλλά ακόμη και αυτές οι διαφορές ίσως απαλείφονται σε ορισμένες περιπτώσεις (Μπασλής,2005:45). Αυτό σημαίνει ότι σε συγκεκριμένα επαγγέλματα, όπως επί παραδείγματι στους γιατρούς ή τους δικηγόρους ενδέχεται να χρησιμοποιείται μία ποικιλία η οποία να αφορά μόνο στη μεταξύ τους συνεννόηση για επαγγελματικά ζητήματα, όπως αντίστοιχα και στον εκάστοτε επιστημονικό κλάδο. Η ποικιλία αυτή αναφέρεται ως ειδικό λεξιλόγιο (Δελβερούδη, 2001:2).

Επιπλέον, οι κοινές ασχολίες και τα κοινά ενδιαφέροντα αποτελούν διαφοροποιητικό παράγοντα της γλωσσικής ποικιλίας που αξιοποιεί η εκάστοτε ομάδα. Πιθανότατα, όσοι ασχολούνται με την πολιτική, με κάποιο συγκεκριμένο κόμμα, κάποια αθλητική δραστηριότητα να έχουν έναν κοινό κώδικα. Η χρήση αυτού του κώδικα ή η απουσία του αποτελεί βασικό λόγο για τη συμμετοχή του ατόμου ή την απόρριψή του από την εκάστοτε ομάδα (Δελβερούδη, 2001:2).

Σπάνια, παρατηρείται το φαινόμενο ορισμένες κοινωνιολέκτοι να μη γίνονται καθόλου κατανοητές από τους ομιλητές οι οποίοι δεν ανήκουν στη συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα. Οι περιπτώσεις αυτές αναφέρονται ως συνθηματικές γλώσσες ή αντιγλώσσες και αφορούν περιθωριακές κοινωνικές ομάδες που έχουν ως στόχο να μη γίνονται κατανοητοί από όσους δεν ανήκουν στην ομάδα τους (Δελβερούδη, 2001:2).

1.2.3 Γεωγραφικές διάλεκτοι-ιδιώματα

Η ποικιλία στη γλώσσα αποτελεί τον κανόνα. Η διάκριση μεταξύ γλώσσας και διαλέκτου δε γίνεται πάντοτε με βάση γλωσσολογικά κριτήρια, αλλά κοινωνικά και ιστορικά ή πολιτισμικά (Μπασλής, 2005:43). Οι γεωγραφικές ποικιλίες αφορούν στα ιδιώματα και στις διαλέκτους. Οι διάλεκτοι αλλά και τα ιδιώματα εξετάζονται ως προς τη σχέση τους με την κοινή/πρότυπη γλώσσα (Γούτσος, 2012:101-103). Είναι απαραίτητο στο σημείο αυτό να γίνει

μία διάκριση μεταξύ των όρων γλώσσα, διάλεκτος και ιδίωμα για να αποφευχθεί η όποια σύγχυση.

Καταρχάς, γλώσσα θεωρείται η ποικιλία αυτή που έχει προτυποποιηθεί/κωδικοποιηθεί (όπως αναφέρθηκε και στο 1.1.). Αποτελεί μία από τις διαλέκτους οι οποίες αξιοποιούνται στο πλαίσιο του εθνικού κράτους και για ιστορικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς λόγους κρίθηκε η καταλληλότερη τη δεδομένη χρονική στιγμή και χρησιμοποιείται ως επίσημη. Στη σύγχρονη εποχή, η επικράτηση μίας διαλέκτου ή ενός ιδιώματος ως πρότυπης γλώσσας σχετίζεται με τα ΜΜΕ, καθώς και με τη γλώσσα της εκπαίδευσης και της διοίκησης (Μπασλής, 2005:43). Γενικότερα, η διάλεκτος που απολαμβάνει μεγαλύτερου κύρους ανάμεσα στους ομιλητές συνήθως αποτελεί και την επίσημη γλώσσα του κράτους.

Η διάλεκτος αφορά σε ποικιλία που ίσως αξιοποιείται σε πιο μεγάλη γεωγραφική έκταση ή ενδέχεται να αποκλίνει πιο έντονα στα διάφορα επίπεδα της γλώσσας από την κοινή (Γούτσος, 2012:101-103). Διαθέτει τα δικά της χαρακτηριστικά και συνήθως τόσο οι ομιλητές της όσο και οι ακροατές θεωρούν ότι αποτελεί μία διαφορετική γλώσσα, παρά τα κοινά γλωσσικά στοιχεία με τις γειτονικές διαλέκτους (Καμπάκη-Βουγιούκλη, 2009:29). Η διάλεκτος διαφοροποιείται συστηματικά από την κοινή. Πολύ συχνά, λογίζεται και ως διάλεκτος ένα σύνολο ιδιωμάτων, όπως επί παραδείγματι τα κυπριακά.

Αντίθετα, το ιδίωμα χρησιμοποιείται σε περιορισμένη γεωγραφική έκταση και δεν αποκλίνει ιδιαίτερα από την πρότυπη γλώσσα ή από κάποια διάλεκτό της (Γούτσος, 2012:101-103). Οι διαφορές μεταξύ της πρότυπης γλώσσας και των ιδιωμάτων στο φωνολογικό, μορφολογικό, συντακτικό και λεξιλογικό επίπεδο κρίνονται ως ανεπαίσθητες, με αποτέλεσμα οι ομιλητές της πρότυπης γλώσσας και οι ομιλητές του εκάστοτε ιδιώματος να μην παρεμποδίζονται όσον αφορά στην επικοινωνία τους. Είναι σύνηθες οι αποκλίσεις μεταξύ πρότυπης γλώσσας και ιδιωμάτων να αφορούν μόνο στην προφορά και στο λεξιλόγιο και όχι στα υπόλοιπα επίπεδα της γλώσσας. Είναι αξιοσημείωτο ότι το ιδίωμα έχει παρουσιαστεί και ως υποκατηγορία της διαλέκτου με την έννοια ότι διαθέτει λιγότερες αποκλίσεις σε όλα τα επίπεδα σε σχέση με την πρότυπη, αλλά και τις άλλες διαλέκτους (Καμπάκη-Βουγιούκλη, 2009:29).

Είναι καταφανές ότι είναι δύσκολος ο διαχωρισμός μεταξύ διαλέκτου και ιδιώματος βάσει του κριτηρίου της αμοιβαίας κατανόησης και αυτό συμβαίνει διότι σχετίζεται πολύ συχνά με την περίπτωση επικοινωνίας και την πρόθεση των ομιλητών. Επιπλέον, στον άξονα συνεννόησης-ασυνεννοησίας υπάρχει πληθώρα διαβαθμίσεων, γεγονός που είναι βέβαιο πως επηρεάζει την όποια αντικειμενική θεώρηση (Αρχάκης & Κονδύλη, 2011).

Η γεωγραφική απόσταση είναι ανάλογη της γλωσσικής διαφοροποίησης. Η επιστήμη της διαλεκτολογίας έχει διαμορφώσει γλωσσικούς χάρτες στους οποίους αποτυπώνεται η διαφοροποίηση των γλωσσικών στοιχείων από περιοχή σε περιοχή. Το ισόγλωσσο (η γραμμή στον γλωσσικό χάρτη που παρουσιάζει τα όρια κάθε περιοχής με βάση τα γλωσσικά στοιχεία που παρατηρήθηκαν) ουσιαστικά αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει αυστηρή διαφοροποίηση μεταξύ των διαλεκτικών χαρακτηριστικών που χρησιμοποιούνται σε κάθε περιοχή, αλλά πρόκειται για ένα γλωσσικό συνεχές (Μπασλής, 2005:43).

Αξίζει να αναφερθεί ο ορισμός των Chambers and Trudgill (2008) ο οποίος βασίζεται στις έννοιες «αυτονομία» και «ετερονομία» του εκάστοτε γλωσσικού συστήματος και ενδέχεται να βοηθήσει ως προς τον διαχωρισμό μεταξύ γλώσσας, διαλέκτου και ιδιώματος. Ειδικότερα, το βασικό κριτήριο διαφοροποίησης στην περίπτωση αυτού του ορισμού αφορά στη γλωσσική αλλαγή και εξετάζει το εκάστοτε σύστημα με συγχρονικές και όχι διαχρονικές παραμέτρους, εκτιμώντας ότι η κατηγοριοποίηση ενός γλωσσικού συστήματος ως γλώσσας ή διαλέκτου ενδέχεται να αλλάξει με την πάροδο του χρόνου.

Ως ετερόνομο σύστημα κρίνεται αυτό που αλλάζοντας προσανατολίζεται προς κάποιο άλλο και ονομάζεται διάλεκτος. Αντίθετα, ως γλώσσα ορίζεται το αυτόνομο σύστημα, δηλαδή αυτό το οποίο αλλάζοντας ακολουθεί εσωτερικούς μηχανισμούς του ίδιου και όχι κάποιου άλλου γλωσσικού συστήματος. Με βάση τον ορισμό αυτό αναγνωρίζεται η επιρροή εξωγλωσσικών παραγόντων στη διαμόρφωση μιας γλώσσας ή μιας διαλέκτου, εξασφαλίζοντας ότι μπορεί να εξεταστεί με γλωσσολογικά κριτήρια πλέον ο όρος διάλεκτος παρόλο που ενδέχεται να μην είναι κατανοητή από τους ομιλητές της γλώσσας της οποίας θεωρείται ότι αποτελεί διάλεκτο.

2. Οι νεοελληνικές διάλεκτοι και τα ιδιώματα

Η ελληνική γλώσσα, από τα αρχαία χρόνια, δεν ήταν ενιαία, αλλά αποτελούνταν από διαλέκτους που σταδιακά εξελίχθηκαν από τη 2η χιλιετία π.Χ. και έπειτα. Η κοινή ελληνική διαμορφώθηκε περί τον 4ο π.Χ. αιώνα, με την άνοδο της Αθήνας και θεωρούνταν επίσημη γλώσσα απολαμβάνοντας το αντίστοιχο κύρος. Ύστερα, ο Μέγας Αλέξανδρος με τις κατακτήσεις του συνέβαλε στην εξάπλωση του αθηναϊκού πολιτισμού με τον οποίο η μακεδονική δυναστεία είχε έρθει σε επαφή και ταυτόχρονα στην καθιέρωση της αττικής διαλέκτου ως επίσημης γλώσσας της αυτοκρατορίας του (Παντελίδης, 2007). Αργότερα, κατά τα βυζαντινά χρόνια δημιουργήθηκαν νέες διάλεκτοι με τα λογοτεχνικά κείμενα της

αναγεννησιακής περιόδου (14ος-15ος αιώνας) να αποκαλύπτουν τη διαμόρφωση της κυπριακής, κρητικής και ροδίτικης διαλέκτου (Κοντοσόπουλος, 2008: 1-2). Προφανώς, λοιπόν, οι τοπικές διαφοροποιήσεις κατά την ελληνιστική και μεσαιωνική περίοδο οδήγησαν στη δημιουργία των νεοελληνικών διαλέκτων

Ο Παπαναστασίου (2015) πραγματοποιεί μία κατάταξη των νεοελληνικών διαλέκτων με βάση ορισμένα κριτήρια που αξιοποιεί. Πιο συγκεκριμένα, ταξινομεί τις διαλέκτους με βάση το αν μιλιούνται εντός ή εκτός Ελλάδας, την περίοδο κατά την οποία ενσωματώθηκαν, τον πληθυσμό που τις ομιλεί και την απόκλιση από την κοινή. Έτσι λοιπόν αναφορικά με το πρώτο κριτήριο διακρίνονται τέσσερις κατηγορίες: Οι διάλεκτοι που μιλιούνται εντός της χώρας και ήταν εγχώριες: δωδεκανησιακή, χιώτικη και Ικαρίας, κυκλαδική, κρητική,μανιάτικη, μεγαροκουμιάτικη, πελοποννησιακή, επτανησιακή, βόρεια ιδιώματα και τσακωνική. Επιπλέον, διακρίνει και τις διαλέκτους που μεταφέρθηκαν εντός της χώρας, όπως η ποντιακή, η διάλεκτος των Φαράσων, η καππαδοκική, η διάλεκτος της Σίλλης, του Λιβισιού, της Σμύρνης και η θρακοβιθυνιακή. Ακόμη, με βάση αυτόν τον διαχωρισμό αναφέρονται και οι διάλεκτοι που εντοπίζονται εκτός Ελλάδας, δηλαδή η κατωιταλική και η κριμαιοαζοφική και τέλος, η κυπριακή διάλεκτος που αποτελεί μία ξεχωριστή περίπτωση.

Ξεχωριστή μνεία χρειάζεται να γίνει για την επτανησιώτικη διάλεκτο με βάση τον Παπαναστασίου ή ιδίωμα με βάση τον Αλεξάκη. Στην ομάδα αυτών ανήκουν τα ιδιώματα που μιλιούνται στο επτανησιώτικο σύμπλεγμα νησιών (Κέρκυρα και βορειοδυτικά αυτής Οθωνοί, Μαθράκι και Ερεϊκούσσα, Λευκάδα, Κεφαλλονιά, Ζάκυνθος, Ιθάκη, Παξοί, Αντίπαξοι). Στην παρούσα εργασία θα προτιμηθεί ο όρος κερκυραϊκό ιδίωμα με βάση τη διάκριση που έχει γίνει από τον Παπαναστασίου σε διαλέκτους και ιδιώματα, καθώς επίσης και επειδή από τον Αλεξάκη εντάσσεται στα επτανησιακά ιδιώματα ως μέρος ενός συνόλου όπου παρατηρούνται αρκετές κοινές ομοιότητες και διαφορές (Αλεξάκης, 2003:7-8).

3. Η ιστορία της Κέρκυρας και το ιδίωμά της

3.1. Ιστορικό πλαίσιο

Τα Επτάνησα, νησιά στο Ιόνιο πέλαγος, λόγω της γεωγραφικής θέσης τους, υπήρξαν από την αρχαιότητα πόλος έλξης για επιδρομείς αλλά και κατακτητικούς στόχους. Κατά τον 12ο αιώνα αποσπάστηκαν από τη Βυζαντινή αυτοκρατορία και είχαν κατακτητές από τη Δύση. Οι Βενετοί κυριαρχούν στα Επτάνησα τα οποία θα αποτελέσουν ξεχωριστό διοικητικό διαμέρισμα έως και το 1864 οπότε ενσωματώνονται στο νεοελληνικό κράτος (Χυτήρης, 1991:5).

Με βάση την άποψη του Χυτήρη ο πληθυσμός της υπαίθρου παρέμεινε άθικτος παρά την ξενική κατοχή και διατήρησε την ελληνικότητά του καθ'όλη τη διάρκεια της βενετοκρατίας. Τα στοιχεία της εθνικής συνείδησης όπως η ορθοδοξία, η γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα, η λογοτεχνία, η λαϊκή τέχνη, όπως ο ίδιος ισχυρίζεται διατηρήθηκαν χωρίς μεγάλες παρεμβολές (Χυτήρης, 1991:5), άποψη που φαίνεται υπερβολική όμως είναι σημαντικό να αναφερθεί.

Οι παράγοντες χάρη στους οποίους συντηρούνται τα χαρακτηριστικά της ελληνικής εθνικής συνείδησης είναι πολυποίκιλοι. Καταρχάς, η κοινωνική διάρθρωση που επιβλήθηκε προσιδίαζε στον δυτικό κόσμο και αποτελούνταν από την αριστοκρατία (γηγενείς και ξένοι), οι οποίοι αποδέχονταν τους κατακτητές, ενώ ταυτόχρονα δεν εμπλέκονταν με τον απλό λαό και ειδικά με τους κατοίκους της υπαίθρου. Με τον τρόπο αυτό, ναί μεν οι αριστοκράτες υιοθέτησαν τα δυτικά πρότυπα, τον τρόπο ζωής και τη γλώσσα των Βενετών, άφησαν όμως σχετικά ανεπηρέαστο τον λαό, με τον πληθυσμό της υπαίθρου να μην επηρεάζεται ούτε καν εμμέσως (Χυτήρης, 1991:5).

Παράλληλα, ένα ακόμη αίτιο της συνέχειας που παρουσιάζει ο πληθυσμός της υπαίθρου των Επτανήσων αποτελεί και το γεγονός ότι οι Βενετοί δεν αποσκοπούσαν ούτε ως ή άλλως στην αλλοίωση της εθνικής ταυτότητας των Επτανησιωτών, αλλά στην κατοχή της περιοχής για οικονομικούς λόγους καθώς και για λόγους ασφαλείας της επικράτειάς τους, εξαιτίας της γειτνίασης της συγκεκριμένης περιοχής με τα δικά τους εδάφη. Για τον λόγο αυτό δεν ενδιαφέρονται να εμπλακούν και να παρέμβουν με κανέναν τρόπο στην ιδιωτική ζωή, στη θρησκεία, στη γλώσσα, στις πολιτιστικές εκδηλώσεις του λαού. Στον αντίποδα παρατηρείται στην χερσαία Ελλάδα ότι οι Τούρκοι κατακτητές επιθυμούν να αφομοιώσουν πολιτισμικά τους ντόπιους με βίαιες συχνά μεθόδους λ.χ. παιδομάζωμα (Χυτήρης, 1991:5).

Ακόμη, ένας παράγοντας που διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην πολιτιστική συνέχεια των Επτανήσων (συμπεριλαμβανομένης της γλώσσας ως στοιχείο πολιτισμού) αποτελεί το δημογραφικό πρόβλημα που προέκυπτε εξαιτίας των πολέμων και το οποίο καλυπτόταν συνήθως με μετακινήσεις πληθυσμών από άλλες περιοχές στα νησιά. Επρόκειτο για Έλληνες οι οποίοι μετακινούνταν για να καλύψουν τα δημογραφικά κενά και διατηρούσαν έτσι το ελληνικό στοιχείο (Χυτήρης, 1991:6).

Οι παραπάνω λόγοι συντέλεσαν στην ομαλή συνέχεια της κοινωνικής ζωής στα Επτάνησα από την περίοδο του Βυζαντίου μέχρι και την ενσωμάτωσή τους στην Ελλάδα. Είναι φυσικό να έχουν επηρεαστεί σε κάποιο βαθμό από τη δυτική κυριαρχία και είναι πρόδηλο πως οι όποιοι έποικοι από τις υπό βενετική κατοχή περιοχές θα επιδρούσαν με κάποιον τρόπο.

Κρίνεται όμως ότι τα στοιχεία αυτά αφομοιώθηκαν ομαλά, διαμορφώνοντας τον επτανησιώτικο πολιτισμό και τις όποιες ιδιομορφίες του με αποκλίσεις ανάμεσα στα νησιά (Χυτήρης, 1991:6).

Αναφορικά με την Κέρκυρα, είναι αξιοσημείωτο πως ο τουρισμός ήταν ο βασικός παράγοντας που ενδεχομένως συντέλεσε στην αλλοίωση -σε όποιον βαθμό συνέβη αυτό- της παράδοσης και της γλώσσας. Ο πληθυσμός της υπαίθρου άρχισε να καταπιάνεται με τουριστικά επαγγέλματα και πολύ σύντομα πληθώρα τουριστών διείσδυσε στην κερκυραϊκή ύπαιθρο επηρεάζοντας και τον λαϊκό πολιτισμό που κατάφερε να επιβιώσει επί αιώνες καθώς επίσης και τη γλώσσα (Χυτήρης, 1991:6).

Ο Αλεξάκης (2003) αναφέρει και άλλους παράγοντες που επηρέασαν το κερκυραϊκό ιδίωμα και συνετέλεσαν στη συρρίκνωσή του, παράγοντες που συγκλίνουν με αυτούς που επηρεάζουν γενικά τις διαλέκτους και τα ιδιώματα όπως καταγράφονται στο κεφάλαιο 4.2. Πιο συγκεκριμένα, η ένταξή της στο νεοελληνικό κράτος το 1864, η πληθώρα συγκοινωνιών από και προς το νησί της Κέρκυρας, η υιοθέτηση της ΚΝΕ ως επίσημης γλώσσας του κράτους, η επαγγελματική και κοινωνική ανέλιξη μέσω της χρήσης της ΚΝΕ, η μετακίνηση πληθυσμών στις πόλεις για εργασιακούς και εκπαιδευτικούς λόγους και οι γενικότερες αλλαγές στον τρόπο ζωής, αποτελούν τους λόγους για τους οποίους συρρικνώθηκε το κερκυραϊκό ιδίωμα (Αλεξάκης, 2003:85).

3.2. Διαλεκτικά χαρακτηριστικά

Το κερκυραϊκό ιδίωμα δεν παρουσιάζει μεγάλη διαφοροποίηση τόσο ως προς το συμφωνικό όσο και ως προς το φωνηεντικό σύστημα σε σχέση με την ΚΝΕ. Σχετικά με το συμφωνικό σύστημα εντοπίζεται μη συστηματική ανάπτυξη συμφωνικών φθόγγων και κυρίως του [j], ενώ συχνότερα αποβάλλεται το [γ] (*ακούομαι*<*ακούγομαι*), το [j] (*φαητό*<*φαηγτό*) και το ληκτικού -ν (*λοιπό*<*λοιπόν*). Άλλες περιπτώσεις αποβολών αφορούν συγκεκριμένες λέξεις και φθόγγους αντίστοιχα (π.χ. του [n] *καένας*<*κανένας*). Ακόμη, συμβαίνουν τροπές συμφώνων όπως τσιτακισμός ([κ]>[tʰ] *τσαμένος*<*καημένος*), η τροπή σε ηχηρό (π.χ. [p]>[b] *μποτήρι*<*ποτήρι*), άηχο (π.χ. [v]>[f] *ανεμοστρόφιλος*<*ανεμοστρόβιλος*) ή προστριβόμενο ([s]>[tʰ] *τσωπαίνω*<*σωπαίνω*), καθώς επίσης και άλλου είδους τροπές όπως [v]>[ð]: *ανταμοιδή*<*ανταμοιβή*, [f]>[θ]: *Θίλιπος*<*Φίλιπος*. Ταυτοχρόνως, τα σύμφωνα μετατίθενται (*λειτρονγιά*<*λειτουργιά*) ή αντιμετατίθενται (*βολύμι*<*μολύβι*) με την αντιμετάθεση να συμβαίνει πιο σπάνια. Επιπλέον, συχνά εντοπίζεται ένα τελικό -ς σε άκλιτες λέξεις (αντίς), η προσθήκη ενός -ε στο τέλος λέξεων στις οποίες διατηρείται το τελικό -ν (ανθρωπόνε), καθώς

και σε ορισμένες περιοχές η προσθήκη -ες στο τέλος της γενικής πληθυντικού ορισμένων λέξεων (εκεινώνες) (Αλεξάκης, 2003:14-17).

Αναφορικά με το φωνηεντικό σύστημα, παρατηρείται τόσο ανάπτυξη (αγλήγορα<γλήγορα) όσο και αποβολή φωνηέντων (γάλι γάλι<αγάλι αγάλι) στην αρχή των λέξεων, αλλά και στο εσωτερικό τους (ανάπτυξη: σταθιμός<σταθμός, αποβολή: γερόντσα<γερόντισσα). Παράλληλα, οι τροπές φωνηέντων που παρατηρούνται είναι η χείλωση (κροβάτι<κρεβάτι), τροπή του /i/ σε /e/ δίπλα σε ένηχα, αλλά πιο συστηματικά δίπλα σε υγρά (άχερο<άχυρο). Παρατηρούνται επιπλέον αφομοιώσεις (π.χ. αργάτης<εργάτης), ανομοιώσεις (π.χ. τρογύρω<τριγύρω), καθώς και άλλες τροπές που δεν ομαδοποιούνται στις παραπάνω, ενώ παρουσιάζονται συνιζήσεις (αγγειό<αγγείο) και κράσεις (μώκαμε<μου έκαμε) (Αλεξάκης, 2003:25-30).

Το κλιτικό σύστημα της κερκυραϊκής παρουσιάζει διαφορές από αυτό της ΚΝΕ ως προς το άρθρο (τση (γενική ενικού θηλυκού γένους), τσους (γενική πληθυντικού σε όλα τα γένη), τσου και τσι στην αιτιατική πληθυντικού του αρσενικού και θηλυκού αντίστοιχα για το οριστικό άρθρο, μιανού/ενού, μιανής μιανού/ενού, ένανε, μίανε, ένα, αναφορικά με το αόριστο άρθρο). Διαφοροποιήσεις παρατηρούνται και στην κατηγορία των αντωνυμιών (αυτουνώνες, ετουτουνού), αλλά και σε κάποιες κατηγορίες ουσιαστικών (άρχοντας-αρχόντου, άντρες-αντρώνες(ς), ψυχώνες), ενώ υπάρχουν και ουσιαστικά που κλίνονται όπως στην ΚΝΕ (αντίστοιχα και στα επίθετα π.χ. τον όμορφο/τον ομορφόνε<τον όμορφο, τον νέονε/τον νέο<τον νέο, τον κακόνε/τον κακό<τον κακό, την κακιάνε/την κακιά<την κακιά) (Αλεξάκης, 2003: 30-44).

Το ρηματικό κλιτικό σύστημα της κερκυραϊκής διαλέκτου παρουσιάζει διαφοροποιήσεις και προσθήκες (π.χ. καλούνε/καλούσανε<καλούν/καλούσαν και εκάλουνες/εκαλούσες<καλούσες) κυρίως στη β' συζυγία ρημάτων και μικρές προσθήκες στην κλίση του βοηθητικού ρήματος είμαι (προσθήκη στο α' και β' πληθυντικό ενεστώτα ειμάστανε και εισάστανε συμπληρωματικά των τύπων είμαστε και είσαστε και στον παρατατικό ήσουνε/ήσουνα<ήσουν, ήτουνε/ήτανε<ήταν, ημάστενε/ήμαστε<ήμαστε, ησάστενε/ήσαστε<ήσαστε)(Αλεξάκης, 2003:44-49). Τέλος, ως προς το κλιτικό σύστημα, παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στην κλίση των απόλυτων αριθμητικών ένα, δύο και τέσσερα, όπου το ένα κλίνεται όπως το αόριστο άρθρο που προαναφέρθηκε, το δύο έχει τη γενική δυονώνε, το τρεις αντίστοιχα τη γενική τριονώνε και το τέσσεροι-τέσσερις-τέσσερα έχει δική του κλίση (Αλεξάκης, 2003:49).

Στις άκλιτες λέξεις και ειδικότερα στα επιρρήματα το κερκυραϊκό ιδίωμα σχηματίζει τύπους με καταλήξεις -ως και -ώς, -α και -ά, -ου και -ού, ις και -ίς και -θίς, αλλά υπάρχει και πληθώρα ιδιοματικών τύπων (αποξωθιό<μακρια, εδεδώ<ακριβώς εδώ κ.α.). Οι σύνδεσμοι είναι παρόμοιας μορφής με αυτούς της ΚΝΕ με μικρές φωνητικές παραλλαγές (επειδή<επειδή, ώστου<ώσπου). Παράλληλα και οι προθέσεις διαφοροποιούνται ελάχιστα από αυτές τις ΚΝΕ (διχωστίς<δίχως). Τα μόρια διαφέρουν με αυτά που παρατηρούνται συνήθως να είναι τα αμηνώς, αμηνί, βέβια, κρίμας, ναίσκε, όγεσκε, όισκε, όχικα (Αλεξάκης, 2003:51)

Το λεξιλόγιο του κερκυραϊκού ιδιώματος βρίθει αρχαϊσμών σε πληθώρα σημασιολογικών πεδίων (χλωρίδα (μύκανας<μύκης “μανιτάρι”) και πανίδα (κουλουρίδα<κόλουρις<σαρανταποδαρούσα), εργαλεία και άλλα οικιακά αντικείμενα (βογγύλι<γογγύλι “κούτσουρο”), τοπογραφία (λιβνί<λιμνίον “κοιλότητα του εδάφους όπου λιμνάζουν όμβρια ύδατα”), χώροι (πρόθυρα<πρόθυρον “είσοδος”), επαγγέλματα (αλιάς<αλιεύς “ψαράς”), κλίμα (γνέφι<νέφιν “σύννεφο”), διατροφή (συκομαΐδα<συκομαΐς “πίτα από σύκα, χόρτα και μούστο”), σώμα (βλέψη<βλέψις “πρόσωπο”), παθήσεις (βηχιό<βήχιον “βήχας”) κ.α.). Περιλαμβάνει ωστόσο και δάνειες λέξεις από την ιταλική γλώσσα και ιδιαίτερα τη βενετική διάλεκτο, εφόσον όπως προαναφέρθηκε οι Ενετοί κυριάρχησαν στο νησί και επέβαλαν το δικό τους σύστημα διοίκησης (βερντούρα “πράσινα λαχανικά”, κολομπίνι “περιστέρι”, άνκορα “άγκυρα”, αμπασαρία “πρεσβεία”). Μολαταύτα, υπάρχουν και περιορισμένες δάνειες λέξεις από την αλβανική (γουλί “βότσαλο”), τη σλαβική (ρέφκι “καρότο”), την τουρκική (νταβάς “πήλινη χύτρα”) και βαλκανικές επιρροές (κουκούγερας “μασκαρεμένος”) (Αλεξάκης, 2003:59-65).

Στο επίπεδο της σύνταξης διαπιστώνονται οι λιγότερες διαφοροποιήσεις σε σχέση με την ΚΝΕ. Παρατηρείται ότι η γενική χρησιμοποιείται πιο συχνά ως έμμεσο αντικείμενο, αλλά και ως άμεσο στη θέση της αιτιατικής (βάρτε του<χτυπήστε τον). Ακόμη, εντοπίζεται η χρήση γενικής προσωπικής (μου βολεί<με βoleύει) καθώς και η συχνή χρήση της γενικής ως επιρρηματικού προσδιορισμού τόσο με τη χρήση άρθρου (τ’ αφούντου “στον πάτο”) όσο και με τη χρήση πρόθεσης (διανείρου “σαν σε όνειρο”) (Αλεξάκης, 2003:78).

Επιπλέον, με βάση και τη μελέτη του Αλεξάκη (2003) διαπιστώνεται ότι έχει επέλθει ιδιαίτερη και εκτεταμένη συρρίκνωση του κερκυραϊκού ιδιώματος. Η επίδραση της ΚΝΕ συμπληρωματικά με άλλους παράγοντες λειτουργεί καταλυτικά σε αυτήν την κατεύθυνση. Η συρρίκνωση του κερκυραϊκού ιδιώματος παρατηρείται καθώς οι Κερκυραίοι όλο και περισσότερο επιλέγουν να χρησιμοποιούν τύπους της ΚΝΕ παράλληλα με τους τοπικούς

ιδιωματισμούς ή να αποβάλλουν τελείως τους ιδιωματικούς τύπους αντικαθιστώντας τους με τους αντίστοιχους γλωσσικούς τύπους της ΚΝΕ (Αλεξάκης, 2003:78). Περαιτέρω ανάλυση που αφορά στις στάσεις των ομιλητών και την επερχόμενη συρρίκνωση των διαλέκτων γίνεται στην αντίστοιχη ενότητα (4.1.).

4. Οι στάσεις απέναντι στη γλώσσα

Η έννοια της στάσης απέναντι στη γλωσσική παραγωγή σχετίζεται με τον τρόπο που ο καθένας αντιλαμβάνεται τη γλώσσα με βάση ορισμένους παράγοντες που τον επηρεάζουν (Κακριδή, 2007β). Οι γλωσσικές στάσεις λοιπόν, αντικατοπτρίζουν την υποκειμενική άποψη του εκάστοτε ομιλητή σχετικά με τη μητρική του γλώσσα, κάποια άλλη γλώσσα ή γλωσσική ποικιλία. Οι υποκειμενικές αυτές απόψεις κλιμακώνονται από πολύ θετικές έως πολύ αρνητικές (Τσάκωνα χ.χ.).

Ταυτοχρόνως, οι στάσεις απέναντι στις διαλεκτικές ποικιλίες επηρεάζουν και τις στάσεις απέναντι στους ίδιους τους ομιλητές οι οποίοι χαρακτηρίζονται αναλόγως. Με βάση την Κακριδή-Φερράρι (2005), τα διαλεκτόφωνα άτομα αντιμετωπίζονται ως αμόρφωτα, χαμηλής κοινωνικής τάξης, με έλλειψη στοιχειωδών πολιτισμικών εφοδίων, ειδικά όταν η διάλεκτος ή το ιδίωμα που αξιοποιούν αποτελεί την κύρια ή τη μοναδική γλωσσική ποικιλία για την επικοινωνία τους και δεν ήταν απλά μία από τις λειτουργικές τους ποικιλίες (Κακριδή-Φερράρι, 2005: 56).

Μολονότι έχουν εκφραστεί οι παραπάνω θεωρήσεις έχει διαπιστωθεί ότι οι διαλεκτόφωνοι αντιμετωπίζονται θετικά, όταν αξιοποιούν τη γλωσσική τους ποικιλία σε περιβάλλοντα ανεπίσημα. Αυτό σημαίνει ότι οι γεωγραφικές ποικιλίες, όταν χρησιμοποιούνται στην επαρχία ή σε ανεπίσημες περιστάσεις, αξιολογούνται θετικά από τους ομιλητές. Το γεγονός αυτό σχετίζεται με το αφανές ή αλλιώς καλυμμένο γόητρο που αναφέρεται στη θετική στάση που έχουν οι ομιλητές απέναντι στις γλωσσικές τους ποικιλίες, χωρίς όμως να το παραδέχονται, αν και τις αξιοποιούν στην καθημερινότητά τους (Holmes, 2016: 490). Οι γλωσσικές ποικιλίες αποτελούν δείκτες της ταυτότητας των διαλεκτόφωνων (Στάμου, Αρχάκης & Πολίτης, 2016: 25, Τσιτσιπής, 2001β) και για τον λόγο αυτό μπορούν να λειτουργούν ως δείκτες τοπικής ενότητας/συλλογικότητας, εγείροντας αισθήματα αλληλεγγύης και τοπικής περηφάνιας.

Οι στάσεις απέναντι στη γλώσσα εξετάζονται σε τρία επίπεδα, το νοητικό, το συναισθηματικό και το βουλητικό με βάση τον διαχωρισμό που έκανε ο Πλάτωνας. Αρχικά, το νοητικό επίπεδο των στάσεων αφορά στις απόψεις των ατόμων απέναντι σε συγκεκριμένες

γλώσσες ή γλωσσικές χρήσεις (π.χ. η γαλλική είναι μία ωραία γλώσσα), το συναισθηματικό επίπεδο σχετίζεται με τα συναισθήματα που γεννώνται κατά την επαφή τους με την εκάστοτε ποικιλία (συγκίνηση κατά την επαφή με τη μητρική γλώσσα ή διάλεκτο), ενώ τέλος η βουλευτική αφορά στη θέλησή τους για οποιαδήποτε δράση κατά την επαφή τους με τη γλώσσα (π.χ. θα μάθω κινέζικα). Σε κάθε περίπτωση οι στάσεις απέναντι στη γλώσσα δε σημαίνει ότι είναι σωστές, αφού συνδιαμορφώνονται από στερεοτυπικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις καθώς και από πολιτικούς, κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες (Κακριδή, 2007β).

Τα στερεότυπα που αναφέρθηκαν παραπάνω θρέφονται με την επαναληψιμότητα η οποία αναπόφευκτα συμβαίνει και κάθε φορά το στερεότυπο κερδίζει έδαφος και τελικά απλώς εδραιώνεται και υπάρχει (Μοσχονάς, 2015:168). Εφόσον λοιπόν, οι στερεοτυπικές αντιλήψεις διαμορφώνουν τις στάσεις των ομιλητών φαίνεται ότι το άτομο από τη νηπιακή ακόμη ηλικία έρχεται σε επαφή με αυτές, μέσω της οικογένειας, της εκπαίδευσης, των ΜΜΕ και εν γένει των φορέων παιδείας και κοινωνικοποίησης, ξεκινώντας να διαμορφώνει τις στάσεις απέναντι στη γλώσσα. Με την υιοθέτηση των στάσεων το άτομο κοινωνικοποιείται καταλήγοντας στην εφηβεία που αποτελεί την περίοδο αποκρυστάλλωσής τους και οδηγεί εντέλει στη διαμόρφωση της νοοτροπίας (Κακριδή, 2007β).

Σχετικά με το περιεχόμενό τους οι γλωσσικές στάσεις συνδέονται κυρίως με το κοινωνικό κύρος του οποίου είναι φορέας η κάθε γλωσσική ποικιλία, ενώ παράλληλα αξιολογούνται από τους ομιλητές και ποικίλα δομικά χαρακτηριστικά. Είναι δεδομένο ότι δεν υπάρχει επαρκής επιστημονική βάση στην οποία στηρίζονται αυτές οι αξιολογικές κρίσεις, διότι όπως έχει προαναφερθεί ο επιστημονικός κλάδος της γλωσσολογίας αποφαινεται ότι δεν υπάρχει ανώτερη ή κατώτερη γλωσσική ποικιλία, αλλά οι στάσεις διαμορφώνονται με άλλου είδους κριτήρια (Μπασλής, 2017: 132-133). Οι γλωσσικές στάσεις και αντιλήψεις είναι πολύ δύσκολο να αλλάξουν και αποτελούν παγιωμένες πεποιθήσεις (Στάμου κ.α., 2016:91).

Κλείνοντας την υποενότητα αυτή και ως έναυσμα για την επόμενη χρειάζεται να αναφερθεί ότι η μελέτη των στάσεων απέναντι στη γλώσσα είναι πολύ σημαντική καθώς καταλήγει να επιδρά στους ομιλητές και εντέλει να διαμορφώνει και τη γλώσσα, θετικά ή αρνητικά σε σημείο που ενδέχεται να οδηγηθεί ακόμη και σε γλωσσικό θάνατο κάποια ποικιλία (Κακριδή, 2007β).

4.1. Στάσεις των ομιλητών της κοινής νεοελληνικής απέναντι στις γεωγραφικές ποικιλίες και υποχώρηση αυτών

Η κοινή νεοελληνική γλώσσα επηρεάζει έντονα τις διαλέκτους με συνέπεια να υποχωρούν σε πολλές περιοχές της Ελλάδας. Οι άνθρωποι που μεγάλωσαν σε οποιοδήποτε διαλεκτικό περιβάλλον αξιοποιούν ιδιωματούς τύπους εντελώς ασυνείδητα. Οι λόγιοι έτειναν να περιφρονούν καθετί διαλεκτικό και οι ίδιοι συνήθως κατοικούσαν σε αστικές περιοχές. Ωστόσο, έχει αποδειχθεί ότι πολλές λέξεις της κοινής νεοελληνικής ενδέχεται να ετυμολογούνται με βάση κάποια διάλεκτο, γεγονός που αποδεικνύει ότι η επιρροή είναι αμφίδρομη (Χαραλαμπίδης, 2001:161-168).

Η σταδιακή εξαφάνιση των γλωσσικών ιδιωμάτων αποτελεί πλέον γεγονός και αναφορικά με την Ελλάδα αξίζει να επισημανθεί ότι μειώνονται οι περιοχές οι οποίες διατηρούν ακόμη τις διαλεκτικές τους διαφοροποιήσεις (Μπασλής, 2005:43). Στη συνείδηση του ομιλητή της ελληνικής έχει παγιωθεί η άποψη ότι οι διάλεκτοι και τα τοπικά ιδιώματα δεν αποτελούν ολοκληρωμένα γλωσσικά συστήματα, αφού συνήθως διατυπώνονται μόνο προφορικά και δεν υπάρχει γραπτή αποτύπωσή τους. Ωστόσο, η διαπίστωση αυτή θεωρείται λανθασμένη, εφόσον όντως διαθέτουν πλήρη γλωσσική δομή, ενώ ταυτόχρονα προσδίδουν ποικιλομορφία στη γλώσσα (Δελβερούδη, 2001:23-27).

Ωστόσο παρά την πλήρως ολοκληρωμένη δομή τους με βάση τη Δελβερούδη (2001) τα ιδιώματα διασώζονται μόνο προφορικά και όχι γραπτά, γεγονός που κρίνεται ότι αξίζει να σχολιαστεί. Καταρχάς, συνήθως τα ιδιώματα διασώζονται διαμέσου της προφορικής μετάδοσης, δίχως την ανάγκη της γραπτής τους αποτύπωσης, γεγονός που οδήγησε στην προφορική κυρίως εξέλιξη και μετάδοσή τους (Παπαδοπούλου, 2016). Επίσης, με βάση τον Τζιτζιλή (2000) τα νεοελληνικά ιδιώματα εξελίχθηκαν διαμέσου της προφορικής παράδοσης, καθώς αφενός δεν υπήρχαν εκπαιδευτικές δομές και αφετέρου η κυρίαρχη εκπαιδευτική πολιτική περιόριζαν την καταγραφή τους, αναδεικνύοντας την κοινή νεοελληνική ειδικά ύστερα και από την επίσημη υιοθέτησή της στην εκπαίδευση. Με βάση τα παραπάνω δεδομένα η χρήση των νεοελληνικών ιδιωμάτων διατηρήθηκε σε ανεπίσημα πλαίσια.

Είναι απαραίτητο, στο πλαίσιο αυτό των στάσεων απέναντι στις γλωσσικές ποικιλίες, να εξεταστούν και οι λόγοι για τους οποίους παρατηρείται η τάση υποχώρησης των διαλέκτων, αλλά και των τοπικών ιδιωμάτων της ελληνικής γλώσσας.

Καταρχάς, εξαιρετικά σημαντικός παράγοντας υποχώρησης των γλωσσικών ποικιλιών είναι η αστικοποίηση των τελευταίων δεκαετιών η οποία έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των διαλέκτων εφόσον τείνουν να παθητικοποιούνται, δηλαδή ενώ τις κατανοεί

ο διαλεκτόφωνος δεν αξιοποιούνται παρά μόνο στη συγγραφή λογοτεχνικών έργων ή στην περίπτωση που το άτομο νιώθει οικειότητα και απελευθερώνεται χρησιμοποιώντας αυθόρμητα τη διάλεκτό του. Αυτό συμβαίνει όταν επισκέπτεται την ιδιαίτερη πατρίδα του, όταν συνομιλεί με τους οικείους του ή με κάποιον που επίσης μιλάει το ιδίωμά του. Παράλληλα, παρατηρείται η ανάπτυξη αστικών ιδιωμάτων ανάλογα με τη διαφοροποίηση που υπάρχει εντός των ίδιων των αστικών κέντρων (Γούτσος, 2012:117).

Ακόμη και οι μεγαλύτεροι σε ηλικία άνθρωποι που κατοικούν στην επαρχία και ενδεχομένως να μην έχουν μετακινηθεί ποτέ από την περιοχή όπου γεννήθηκαν, εξαιτίας του τουρισμού στην Ελλάδα και των ΜΜΕ επηρεάζονται γλωσσικά και δεν μιλούν την αυθεντική τους διάλεκτο (Μπασλής, 2005:44). Τις τελευταίες δεκαετίες η τεχνολογική εξέλιξη έχει δώσει τη δυνατότητα στους ανθρώπους από την επαρχία να αξιοποιούν τα Μ.Μ.Μ. πολύ πιο εύκολα από παλαιότερα και να μεταβαίνουν συχνότερα στα αστικά κέντρα με αποτέλεσμα να συναναστρέφονται τους ανθρώπους σε αυτά με άμεση επιρροή στη διάλεκτό τους (Παπαναστασίου, 2015:23-27).

Παράλληλα, η εκπαίδευση επηρεάζει τους διαλεκτόφωνους εφόσον όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω (1.1.) η πρότυπη γλώσσα διδάσκεται στο σχολείο και γίνεται αποδεκτή από το εκπαιδευτικό σύστημα. Οποιαδήποτε παραλλαγή της αποδοκιμάζεται ως δείγμα χαμηλού κοινωνικού κύρους του μαθητή και για αυτό τον λόγο οι ομιλητές των διαλέκτων και των ιδιωμάτων αποφεύγουν να τα χρησιμοποιούν, υιοθετώντας την πρότυπη η οποία αξιολογείται θετικά (Holmes, 2016: 489). Μολονότι, όμως στην εκπαίδευση έχει προτεραιότητα η ΚΝΕ είναι σημαντικό οι υπόλοιπες γλωσσικές ποικιλίες να αντιμετωπίζονται ισότιμα και να μην περιθωριοποιούνται (Αλεξάκης, 2003:86)

Ιδιαίτερη μνεία χρειάζεται να γίνει για τη σχέση των ΜΜΕ με την υποχώρηση των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών. Γενικότερα, τα ΜΜΕ στο καπιταλιστικό σύστημα προβάλλουν και επιβάλλουν τελικά τη μαζική κουλτούρα, καθώς αποτελεί πηγή κερδοφορίας που προκύπτει από τη μαζική παραγωγή και εντέλει τη μαζική κατανάλωσης. Για τον λόγο αυτό προσπαθούν να απομονώσουν καθετί διαφορετικό (Mambrol, 2018). Προέκταση αυτής της τάσης επηρεάζει και τις γλωσσικές ποικιλίες αφού από τα ΜΜΕ επιλέγεται η πρότυπη ποικιλία (Πολίτης, 2014). Τα ΜΜΕ αναπαράγουν την κυρίαρχη ιδεολογία και διαμορφώνουν τις στάσεις σε όλα τα επίπεδα και φυσικά και απέναντι στις γλωσσικές ποικιλίες (Τσάμη, 2018:38). Καταλήγουν να υποβαθμίζουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ορισμένων γλωσσικών ποικιλιών έναντι αυτών της πρότυπης και αξιοποιώντας συνήθως και το χιούμορ περιθωριοποιούν διαλέκτους και ιδιώματα με συνέπεια να αποτυπώνονται στον μέσο

τηλεθεατή ως κατώτερα και αντίστοιχα να χαρακτηρίζονται και οι χρήστες τους (Φτερνιάτη, Τσάμη & Αρχάκης, 2016:87-88).

Αναφορικά με την κυρίαρχη ιδεολογία που αφορά στα ιδιώματα αξίζει να αναφερθεί και η άποψη του Καρβούνη (2023) με βάση τον οποίο ήδη από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους άρχισαν να διαμορφώνονται συγκεκριμένες ιδεολογικές κατευθύνσεις αναφορικά με την ιεραρχία των ιδιωμάτων. Ειδικότερα, η επίσημη γλώσσα που θεωρήθηκε ανώτερη, περιθωριοποιώντας τα τοπικά ιδιώματα και περιορίζοντάς τα στην ανεπίσημη προφορική ομιλία. Ακόμη, η αναπόφευκτη υποβάθμιση των τοπικών ιδιωμάτων που διαμορφώνεται από τη δυναμική της σχέσης τους με την κυρίαρχη ιδεολογία, προωθεί την άποψη πως τα ιδιώματα είναι κατώτερα έως και μη αποδεκτά με συνέπεια την ενίσχυση της κοινωνικής διγλωσσίας. Επιπλέον, όπως αναφέρει ο Μοσχονάς (2005), οι κοινωνικοπολιτικές δυνάμεις επηρεάζουν τα γλωσσικά στερεότυπα, διαμορφώνοντας τις στάσεις των ομιλητών, την ταυτότητά τους και εντέλει ακόμη και τη διατήρηση ή την υποχώρηση των διαλέκτων και των ιδιωμάτων.

Προς επίρρωση των παραπάνω είναι θετικό να αναφερθεί και η άποψη της Αγγελοπούλου (2010), η οποία τονίζει ότι η επίδραση των ΜΜΕ στον άνθρωπο από τη νηπιακή κιόλας ηλικία είναι πολύ μεγάλη. Ειδικότερα, τονίζει ότι τα προβαλλόμενα πρότυπα δημιουργούν ένα δίπολο μεταξύ της ΚΝΕ και των ιδιωμάτων, υποτιμώντας τα τελευταία. Δημιουργούνται με τον τρόπο αυτό προκαταλήψεις σχετικά με τα ιδιώματα και τις περιστάσεις στις οποίες επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται, προκαταλήψεις που διέπουν όλη την κοινωνία (Αγγελοπούλου, 2010:141-142)

Αξίζει να επισημανθεί πως οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα της νεοελληνικής γλώσσας (όπως συμβαίνει και σε κάθε γλώσσα) τροφοδοτούν τους χρήστες της, αλλά κυρίως τους επιστήμονες με πληροφορίες για ιστορικά στοιχεία της γλώσσας, εφόσον διαθέτουν κάποια χαρακτηριστικά (προφοράς, γραμματικής, σύνταξης, λεξιλογίου), τα οποία έχουν απαλειφθεί στην κοινή/πρότυπη γλώσσα. Η μελέτη των διαλέκτων και των ιδιωμάτων είναι δυνατό να φωτίσει την ιστορική γλωσσολογία και αντιστοίχως μελετώντας τα σύγχρονα ιδιώματα λύνονται ενδεχόμενες απορίες που αφορούν σε τύπους της κοινής νεοελληνικής (Καμπάκη-Βουγιουκλή, 2009:36). Δεν θεωρείται ή δε θα έπρεπε να θεωρείται πως οποιαδήποτε διάλεκτος είναι κατώτερη της πρότυπης γλώσσας εφόσον κάθε γλώσσα είναι αποτέλεσμα των διαφορετικών ποικιλιών της και κάθε διάλεκτος προσφέρει ποικιλομορφία στη γλώσσα (Fromkin, 2003:570).

Καταλήγοντας, είναι δεδομένο ότι οι νεοελληνικές διάλεκτοι και τα ιδιώματα ναι μεν βρίσκονται σε φάση υποχώρησης αλλά θα ήταν ψέμα να ισχυριστεί κανείς ότι διατηρούνται

μόνο από ηλικιωμένους ομιλητές ή ότι έχουν εξαφανιστεί εντελώς (Κατσούδα, 2016:116). Ο τόπος ομιλίας των διαλέκτων (εντός ή εκτός Ελλάδας), ο χρόνος κατά τον οποίο ενσωματώθηκε η περιοχή στο ελληνικό κράτος, ο αριθμός των ομιλητών της διαλέκτου, αλλά και η αξία που οι ίδιοι οι διαλεκτόφωνοι προσδίδουν στη διάλεκτό τους ως φορέα στοιχείων της ταυτότητά τους, αποτελούν παράγοντες που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της γλωσσικής ποικιλίας (Παπαναστασίου, 2015: 26-40).

4.2. Έρευνες σχετικά με τις στάσεις απέναντι στις διαλέκτους και τα ιδιώματα

Πληθώρα ερευνών έχει διεξαχθεί σχετικά με τις στάσεις των ομιλητών απέναντι στις διαλέκτους και τα ιδιώματα της νέας ελληνικής. Από τις έρευνες αυτές προκύπτει ότι οι ομιλητές διαμορφώνουν αρνητικές στάσεις απέναντι στις γεωγραφικές ποικιλίες, φαινόμενο που μπορεί να αξιολογηθεί ως πολυπαραγοντικό με βάση και τα προηγούμενα κεφάλαια (4 και 4.1), εφόσον η πρότυπη γλώσσα αποτελεί ένδειξη κοινωνικού κύρους.

Καταρχάς, ο Κουρδής (1997) ερεύνησε τις στάσεις των φοιτητών αναφορικά με το θεσσαλικό ιδίωμα εξάγοντας το συμπέρασμα ότι το συνδέουν με τους ηλικιωμένους, με ανθρώπους που ασκούν αγροτικά επαγγέλματα ή ζουν στην επαρχία, θεωρώντας την κοινή νεοελληνική μια πιο ασφαλή επιλογή. Με βάση τη συγκεκριμένη έρευνα αυτό συμβαίνει διότι αξιοποιώντας την πρότυπη γλώσσα ο ομιλητής εξασφαλίζει ότι δε θα υποχαρακτηριστεί ως αμόρφωτος ή επαρχιώτης.

Σε μία ακόμη έρευνα ο Κουρδής (2001), μελετά το θεσσαλικό ιδίωμα και ειδικότερα τις στάσεις των ομιλητών της νέας ελληνικής που ζουν στη Θεσσαλονίκη απέναντι σε αυτό. Με βάση τη συγκεκριμένη έρευνα το θεσσαλικό ιδίωμα θεωρείται μια ποικιλία χαμηλού κοινωνικού κύρους σε αντίθεση με την κοινή νεοελληνική ποικιλία που αποτελεί ένδειξη υψηλού κοινωνικού κύρους και αξιολογείται θετικά. Προκύπτει ότι ο ομιλητής του ιδιώματος αυτού είναι λιγότερο μορφωμένος, κατάγεται από χωριό και η ομιλία του δεν είναι εύχη σε αντίθεση με όσους ομιλούν την ποικιλία υψηλού κοινωνικού κύρους.

Επιπλέον, η Πλαδή (2001) μελέτησε τις στάσεις των ομιλητών αναφορικά με το λιτοχωρίτικο ιδίωμα. Στην έρευνά της εντόπισε τόσο θετικές όσο και αρνητικές οπτικές σχετικά με το συγκεκριμένο ζήτημα, με τις αρνητικές να επικρατούν. Θεωρείται ότι το λιτοχωρίτικο ιδίωμα δεν είναι αυθεντικό καθώς εντοπίζονται σε αυτό στοιχεία που αποδεικνύουν ότι έχει αναμειχθεί. Οι ομιλητές της νέας ελληνικής κρίνονται ως πιο ευγενικοί και μορφωμένοι εν αντιθέσει με όσους μιλούν το ιδίωμα που θεωρούνται αμόρφωτοι, οδηγώντας και τους υπόλοιπους ομιλητές να αποφεύγουν τη χρήση του ιδιώματος ώστε να μη

λάβουν παρόμοιους χαρακτηρισμούς. Σίγουρα από την έρευνα προκύπτει πως κάποιοι θα ήθελαν να διατηρηθεί το ιδίωμά τους παρόλο που κρίνουν πως δε θα ωφελήσει μελλοντικά τα παιδιά τους, οπότε προτιμούν και οι ίδιοι να μην το χρησιμοποιούν.

Ακόμη, αναφέρεται στο (Kourdis, 2006) ότι οι Έλληνες αξιολογούν τις γλωσσικές ποικιλίες με βάση την αισθητική τους ή την κατανόησή του εκάστοτε γλωσσικού συστήματος. Ειδικότερα, όσον αφορά στην αισθητική διαδραματίζει σημαντικό ρόλο το αν βρίσκουν ευχάριστη ή δυσάρεστη στο άκουσμα τη γλωσσική παραγωγή. Όσον αφορά στην κατανόηση τείνουν να ενοχλούνται από γλωσσικές ποικιλίες που δε μοιάζουν τόσο με την επίσημη γλώσσα που χαίρει εκτίμησης, ενώ αποτιμούν θετικά όσες προσιδιάζουν σε αυτήν. Η βιβλιογραφία επιβεβαιώνει τη θέση αυτή καθώς οι γλωσσικές ποικιλίες που αποκλίνουν σημαντικά από την ΚΝΕ, αντιμετωπίζονται ιδιαίτερα αρνητικά από τους ομιλητές (Κακριδής-Φερράρι, 2005).

Επιπρόσθετα, η έρευνα του Λιόση (2007) σχετικά με την αρβανίτικη μειονοτική γλώσσα και την τσακώνικη διάλεκτο αναφέρει μεν τους παράγοντες οι οποίοι επέδρασαν καταλυτικά στην υποχώρηση των δύο αυτών ποικιλιών, σημειώνοντας ότι η αρνητική στάση απέναντι στη γλώσσα (που θεωρήθηκε νοθευμένη και χαμηλού κύρους), εντέλει επηρέασε ακόμη και τη στάση τους απέναντι στην ταυτότητά τους (Λιόσης, 2007:842). Επίσης, και στις δύο περιπτώσεις παρατηρείται αντιπάθεια και υποτιμητικοί χαρακτηρισμοί ως προς τις δύο ποικιλίες, οι οποίες είναι στιγματισμένες (Λιόσης, 2007:845).

Σε άλλη έρευνα που έγινε σχετικά οι Καμπάκη-Βουγιουκλή & Μάρκου (2014) μελέτησαν τις στάσεις των φοιτητών (διαλεκτόφωνοι από το Ηράκλειο Κρήτης) στη χρήση και διδασκαλία των διαλεκτικών ποικιλιών στην εκπαίδευση. Γενικά, οι φοιτητές θεωρούν σημαντική τη χρήση των διαλέκτων και προτείνουν και οι ίδιοι ποικίλους τρόπους αξιοποίησής τους στο πλαίσιο του σχολείου. Ορισμένοι εκφράζουν την άποψη ότι η χρήση των γλωσσικών ποικιλιών στο σχολείο θα πρέπει να γίνεται προσεκτικά και ελεγχόμενα (Καμπάκη-Βουγιουκλή & Μάρκου, 2014).

Ιδιαίτερη αξία και σημασία έχει και η στάση των διαλεκτόφωνων εκπαιδευτικών σε σχέση με τις διαλέκτους και το κατά πόσο μπορούν να ενταχθούν στην εκπαίδευση. Σε έρευνα οι Καψάσκη και Τζακώστα (2016) ανέλυσαν τη στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στην κρητική διάλεκτο. Οι πληροφορητές ήταν φιλόλογοι και οι ίδιοι διαλεκτόφωνοι (κρητική διάλεκτος, κυπριακά και βόρεια ιδιώματα). Η έρευνα κατέδειξε ότι αν και οι εκπαιδευτικοί θεωρούν σημαντική τη διατήρηση των διαλέκτων και γνωρίζουν την αξία τους, αφήνουν τους μαθητές να την αξιοποιούν στον προφορικό λόγο, ωστόσο στον γραπτό απαιτούν τη χρήση της ΚΝΕ. Αυτό συμβαίνει διότι το εκπαιδευτικό σύστημα αξιολογεί και ελέγχει την καλή γνώση

της πρότυπης. Επιπλέον, οι ίδιοι εκπαιδευτικοί παραδέχονται ότι πράττουν αντίστοιχα, δηλαδή προφορικά αξιοποιούν τη διάλεκτό τους, όμως γραπτά δε συμβαίνει αυτό και τέλος δεν ξέρουν με ποιους τρόπους θα μπορούσαν οι διάλεκτοι να ενταχθούν στην εκπαίδευση (Καψάσκη & Τζακώστα, 2016).

Αντίστοιχο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η έρευνα σχετικά με τις γλωσσικές στάσεις γονέων απέναντι στις διαλέκτους. Στην έρευνα της Πλουμίδη (2016) οι γονείς των διαλεκτόφωνων μαθητών της κρητικής διαλέκτου φαίνεται ότι δε θεωρούν ότι είναι σωστό να εντάσσεται στο σχολείο. Αυτό συμβαίνει διότι πιστεύουν πως η χρήση της διαλέκτου στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι πιθανό να αποτελέσει εμπόδιο στην κοινωνική και επαγγελματική πρόοδο των παιδιών, εφόσον η ΚΝΕ είναι φορέας κύρους και μόνο η χρήση της δύναται να τους παρέχει τα εφόδια που θα χρειαστούν στο μέλλον. Μολονότι φαίνονται αρνητικοί στην ένταξη της διαλέκτου στην εκπαίδευση, εντούτοις αναγνωρίζουν την αξία της ως φορέα του ιδιαίτερου πολιτισμικού φορτίου της περιοχής τους, αλλά και ως δείκτη της ταυτότητάς τους. Ακόμη, από την έρευνα εξάγεται το συμπέρασμα ότι αν και αγαπούν τη γλωσσική τους ποικιλία, προτιμούν να χρησιμοποιούν τη διάλεκτό τους μόνο στις συναναστροφές που έχουν στην τοπική κοινωνία διότι αυτό τους κάνει να νιώθουν ασφάλεια (Πλουμίδη, 2016).

Συμπερασματικά, από την σταχυολόγηση κάποιων ερευνών της βιβλιογραφίας προέκυψε ότι οι στάσεις των διαλεκτόφωνων σε σχέση με τη γλωσσική τους ποικιλία αν και είναι θετικές, όμως πολύ συχνά βιώνουν αντιφατικά συναισθήματα και αυτό εκφράζεται μέσα από τις αντικρουόμενες απαντήσεις που δίνουν. Οι αμφίσημες/αμφίθυμες στάσεις σχετίζονται με την έννοια του καλυμμένου γοήτρου που αφορά στην αξία που δίνουν οι ομιλητές σε μία διάλεκτο ή ένα ιδίωμα που δεν είναι επίσημα, αλλά για την κοινωνική ομάδα εντός της οποίας χρησιμοποιούνται έχουν μεγάλη αξία (πρβλ. Κεφάλαιο 4). Ενώ δηλαδή φαίνεται πως θέλουν και επιλέγουν να χρησιμοποιούν τη διάλεκτό τους, ως δείγμα της πολιτιστικής τους κληρονομιάς και τελικά της προσωπικής τους ταυτότητες, εξαιτίας εξωγενών παραγόντων συχνά απαρνιούνται τη γεωγραφική τους ποικιλία έναντι της ΚΝΕ. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας που ακολουθεί θα γίνει προσπάθεια επαλήθευσης ή διάψευσης όσων διαπιστώθηκαν σε αυτό το πρώτο μέρος.

B. Έρευνα

5. Μεθοδολογία

5.1. Σκοπός της έρευνας

Με την παρούσα ενότητα ξεκινάει το δεύτερο μέρος της εργασίας στο οποίο παρουσιάζεται η έρευνα που διενεργήθηκε στα πλαίσια αυτής και αφορά στις στάσεις των Κερκυραίων σχετικά με το κερκυραϊκό ιδίωμα. Αρχικά, τέθηκαν οι στόχοι, τα ερευνητικά ερωτήματα και η μεθοδολογία και εν συνεχεία σχεδιάστηκε ερωτηματολόγιο καταγραφής στάσεων με βάση τις ανάγκες της συγκεκριμένης έρευνας.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει τις στάσεις απέναντι στο κερκυραϊκό ιδίωμα των ατόμων εκείνων που έχουν καταγωγή από το νησί της Κέρκυρας ή διαμένουν σε αυτό και έχουν έρθει σε επαφή με το κερκυραϊκό ιδίωμα, χωρίς απαραίτητα να είναι ομιλητές του. Τα άτομα αυτά είναι διαφορετικού φύλου, διαφορετικής ηλικίας καθώς και καταγωγής και έχουν διαβαθμίσεις ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης. Με βάση τον Λιόση (2007) οι κοινωνικές μεταβλητές επηρεάζουν τις γλωσσικές επιλογές, εφόσον είναι συνυφασμένοι με κοινωνικούς παράγοντες που διαμορφώνουν τις επικοινωνιακές συνθήκες. Είναι πολύ σημαντικές λοιπόν, οι κοινωνικές μεταβλητές στη μελέτη των στάσεων των ομιλητών απέναντι στις γλωσσικές ποικιλίες.

Στη συνέχεια, θα αναφερθούν τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία διατυπώθηκαν στην αρχή της ερευνητικής διαδικασίας, η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε καθώς και τα εργαλεία που αξιοποιήθηκαν. Έπειτα, θα παρουσιαστούν και θα αναλυθούν τα αποτελέσματα με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί.

Στόχος της συγκεκριμένης έρευνας είναι να δώσει κάποια ακόμη δεδομένα στην επιστήμη της γλωσσολογίας σχετικά με τις στάσεις των Κερκυραίων απέναντι στο κερκυραϊκό ιδίωμα. Η πρωτοτυπία της παρούσας έρευνας έγκειται στο γεγονός ότι δεν έχουν πραγματοποιηθεί άλλες αντίστοιχες έρευνες για τη συγκεκριμένη γλωσσική κοινότητα και η σχετική βιβλιογραφία είναι περιορισμένη.

5.2. Υπόθεση εργασίας και Ερευνητικά ερωτήματα

Για κάθε έρευνα που πραγματοποιείται προϋπάρχει και κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της είναι διαρκώς παρούσα μία κεντρική υπόθεση εργασίας με βάση την οποία οι ερευνητές καθοδηγούνται και τελικώς αναλύοντας τα δεδομένα που συγκεντρώνουν επαληθεύουν ή διαψεύδουν την αυτήν την αρχική υπόθεση.

Η υπόθεση εργασίας της συγκεκριμένης έρευνας είναι ότι οι Κερκυραίοι (όπως και πολλοί χρήστες διαλέκτων και ιδιωμάτων) παρόλο που εκτιμούν τη γλώσσα τους, τη θεωρούν καλαίσθητη και κρίνουν ότι αποτελεί ένα πολιτιστικό αγαθό που είναι σημαντικό και αξίζει να διασωθεί, εντούτοις τείνουν να αναπαράγουν την κυρίαρχη ιδεολογία (πρβλ. Κεφάλαιο 4) σχετικά με τις διαλέκτους και τα ιδιώματα, εφόσον λανθάνουν εντός τους αρνητικές ιδέες και στάσεις απέναντι στο ιδίωμά τους όπως και απέναντι σε οποιαδήποτε διαφοροποίηση από την ΚΝΕ.

Επιπλέον, τέθηκαν εκ των προτέρων ορισμένα ερευνητικά ερωτήματα -σαφώς διατυπωμένα- τα οποία αποτέλεσαν τη βάση και τον οδηγό της συγκεκριμένης έρευνας.

1. Ποιο είναι το φάσμα των στάσεων των Κερκυραίων απέναντι στο ιδίωμά τους;
2. Εντοπίζονται διαφορές ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, το επίπεδο μόρφωσης, το επάγγελμα ή τον τόπο κατοικίας;
3. Ποια είναι η σφαίρα λειτουργικότητας του κερκυραϊκού ιδιώματος;
4. Νιώθουν ότι είναι αποδεκτό το ιδίωμά τους;
5. Θα ήθελαν τα κερκυραϊκά να ακούγονται στα ΜΜΕ;
6. Στο σχολείο θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν τα κερκυραϊκά;

5.3. Μεθοδολογία της έρευνας

Σχετικά με τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για να απαντηθούν τα προαναφερθέντα ερευνητικά ερωτήματα αξιοποιήθηκε η ποσοτική μέθοδος έρευνας και ειδικότερα η δειγματοληπτική-περιγραφική. Πιο συγκεκριμένα, η ποσοτική μέθοδος μέσω της χρήσης ερωτηματολογίων, επιλέχθηκε εφόσον κρίθηκε ότι θα παραγάγει πιο αξιόπιστα και αντικειμενικά αποτελέσματα. Ταυτόχρονα, θεωρήθηκε ότι είναι η κατάλληλη μέθοδος διότι είναι λιγότερο χρονοβόρα και το κόστος της είναι χαμηλό. Στο 6ο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα σε μορφή πιτών και ραβδογραμμάτων, όπως προέκυψαν από την περιγραφική στατιστική ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων.

5.4. Δείγμα

Στη συγκεκριμένη έρευνα επιλέχθηκε η δειγματοληψία με τη μέθοδο της χιονοστιβάδας. Ειδικότερα, επειδή η ερευνήτρια γνώριζε ελάχιστα άτομα από την Κέρκυρα, έστειλε σε αυτούς το ερωτηματολόγιο εξηγώντας ότι θα έπρεπε να το προωθήσουν σε άλλους συντοπίτες τους. Σε αυτούς στάλθηκε μέσω email και viber και κατόπιν εκείνοι το προώθησαν με τα ίδια μέσα. Όλα τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα είναι Κερκυραίοι που μιλούν

περισσότερο ή λιγότερο το ιδίωμα ή ζουν αρκετά χρόνια στην Κέρκυρα ώστε να το χρησιμοποιούν ή να έρχονται σε επαφή με αυτό. Το δείγμα ήταν τελικά 50 άτομα.

5.5. Μεθοδολογικά εργαλεία

Η συγκεκριμένη έρευνα, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως είναι ποσοτική. Το εργαλείο που αξιοποιείται είναι το ερωτηματολόγιο.

5.5.1. Ερωτηματολόγιο

Είναι σύνηθες στις έρευνες να χρησιμοποιούνται ερωτηματολόγια με ερωτήσεις είτε ανοιχτού είτε κλειστού τύπου. Οι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου δίνουν τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να εκφράσουν αβίαστα την άποψή τους, χωρίς περιορισμούς γεγονός που ενέχει τον κίνδυνο η απάντηση να είναι εκτός θέματος. Από την άλλη πλευρά, στις ερωτήσεις κλειστού τύπου οι πληροφορητές/-τριες επιλέγουν τις απαντήσεις που θα δώσουν μέσα από κλίμακες διαβαθμίσεων, από απαντήσεις ναι/όχι ή πολλαπλής επιλογής, οπότε είναι πιο ελεγχόμενη η κατάσταση. Επιπρόσθετα, οι ανοιχτού τύπου ερωτήσεις ίσως βοηθούν την έρευνα, εφόσον προκύπτουν υποκειμενικές απαντήσεις που ο ερευνητής πιθανόν δεν είχε σκεφτεί ή δεν είχε προβλέψει, μολαταύτα είναι περισσότερο χρονοβόρες ως προς την επεξεργασία, επειδή δεν μπορούν να ποσοτικοποιηθούν. Αντίθετα, με τη χρήση ερωτήσεων κλειστού τύπου δίνεται η δυνατότητα τόσο στον ερευνητή να επεξεργαστεί το ερωτηματολόγιο πολύ πιο γρήγορα, αλλά και στον συμμετέχοντα αντίστοιχα να απαντήσει ταχύτατα (Καραχάλιου, χ.χ.: 6).

Η επιλογή του ερωτηματολογίου ως μεθοδολογικό εργαλείο έγινε διότι έχει πολλά θετικά στοιχεία τα οποία θεωρήθηκε ότι θα βοηθήσουν στην ερευνητική διαδικασία. Με τη χρήση του ερωτηματολογίου δίνεται η δυνατότητα να συλλεχθούν στοιχεία από έναν μεγάλο αριθμό ατόμων σχετικά με το προς διερεύνηση θέμα και είναι ευκολότερο να συγκριθούν, να ποσοτικοποιηθούν και να αναλυθούν (Κυριαζή, 2011:117-118).

Το ερωτηματολόγιο της παρούσας έρευνας περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο κλειστού τύπου ερωτήσεις που αφορούν στις στάσεις των Κερκυραίων απέναντι στο κερκυραϊκό ιδίωμα (πρβλ. Παράρτημα). Σε κάποια ερωτήματα δόθηκε η δυνατότητα να μπορούν να απαντήσουν εκτός από τις συγκεκριμένες/δοθείσες επιλογές και ελεύθερα, μόνοι τους οι συμμετέχοντες. Η ερώτηση 4 που αφορούσε στο επάγγελμα ήταν εντελώς ανοιχτή, δημιούργησε όμως προβλήματα έπειτα κατά την επεξεργασία. Οι ερωτήσεις 5 και 6 που σχετίζονταν με τον τόπο γέννησης και κατοικίας αντίστοιχα ενώ και οι 11 και 12 που ήταν ερωτήσεις χρηστών και χρήσεων. Ακόμη, η ερώτηση 19 έδωσε τη δυνατότητα σε κάποιους συμμετέχοντες να γράψουν

λίγα λόγια παραπάνω σχετικά με το θέμα. Τέλος η 24η ερώτηση επίσης ήταν μεικτή χωρίς να ενοχλεί η επιλογή αυτή στην ανάλυση.

Για τη δημιουργία του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου αξιοποιήθηκε το λογισμικό Google Forms της εταιρείας Google. Το Google Forms επιλέχθηκε εφόσον κρίθηκε ότι είναι εύχρηστο και είναι πιο εύκολα διαχειρίσιμο για τον συμμετέχοντα στην έρευνα. Σίγουρα, υπήρξε η σκέψη ότι τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα ενδεχομένως να δυσκολεύονταν, αλλά οι περισσότεροι ακόμη και αρκετά ηλικιωμένοι διαθέτουν κινητή συσκευή με πρόσβαση στο διαδίκτυο, ενώ διασφαλίστηκε ότι σε αυτούς που δε θα μπορούσαν για οποιονδήποτε λόγο θα παρέχονταν βοήθεια από τους γνωστούς της ερευνήτριας που κατοικούν στην Κέρκυρα (όπως αναφέρθηκε και στο 5.4.), γεγονός που συνέβη κατά τη διεξαγωγή της έρευνας. Επιπρόσθετα, δίνει εξίσου άμεσα τις απαντήσεις στον ερευνητή και ταυτοχρόνως αναλύει τα δεδομένα επαρκώς, ώστε να μη χρειαστεί στατιστική ανάλυση χειροκίνητα με χρήση άλλης εφαρμογής.

5.6. Ο ρόλος της ερευνήτριας

Η διεξαγωγή της παρούσας έρευνας έδωσε στην ερευνήτρια τη δυνατότητα να εμβαθύνει περαιτέρω στη μελέτη του συγκεκριμένου επιστημονικού αντικειμένου. Επέλεξε το θέμα και διατύπωσε τα δικά της ερευνητικά ερωτήματα με βάση τη μελέτη της αντίστοιχης βιβλιογραφίας, οπότε συνάντησε και ορισμένες δυσκολίες καθότι διαπίστωσε ότι δεν υπάρχουν αρκετές μελέτες σε σχέση με το κερκυραϊκό ιδίωμα. Κατόπιν, διαμόρφωσε τα ερωτήματα του ερωτηματολογίου με σκοπό να συλλέξει τα δεδομένα και να αναλύσει τα αποτελέσματα, ώστε να εξάγει τα σχετικά συμπεράσματα και εν τέλει να προσφέρει -με βάση τις δυνατότητές της- στη σχετική βιβλιογραφία.

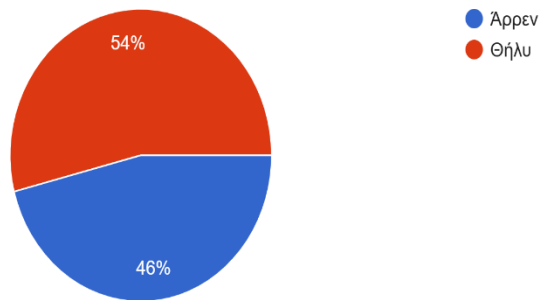
6. Ανάλυση και αποτελέσματα του δείγματος της έρευνας

6.1. Αποτελέσματα ερωτηματολογίου

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης των 50 ερωτηματολογίων, στα οποία απάντησαν οι συμμετέχοντες στην έρευνα σχετικά με τις στάσεις των Κερκυραίων για το κερκυραϊκό ιδίωμα. Το δείγμα κρίνεται ως ικανοποιητικό με βάση την πρόσβαση που υπήρχε στην περιοχή και τον διαθέσιμο χρόνο. Για τις ανάγκες μίας πλήρους εικόνας αναφορικά με το θέμα των στάσεων θα δοθούν οι απαντήσεις και τα ανάλογα γραφήματα. Στο συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο συμπεριλαμβάνονται ερωτήσεις δημογραφικού ενδιαφέροντος, ερωτήσεις χρηστών (ερώτηση 11η), χρήσεων (ερώτηση 12η) και στάσεων.

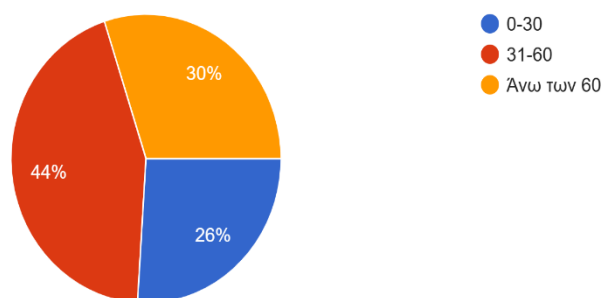
Στην 1η ερώτηση που σχετίζεται με το φύλο των συμμετεχόντων στην έρευνα, το 54% είναι γυναίκες (27 συμμετέχουσες), ενώ το 46% είναι άντρες (23 συμμετέχοντες).

1. Φύλο
50 απαντήσεις

Αναφορικά με την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν οι συμμετέχοντες (2η ερώτηση) παρατηρείται ότι το 26% είναι έως 30 ετών (13 συμμετέχοντες), το 44% είναι από 30 έως 60 ετών (22 συμμετέχοντες), ενώ το 30% έχει ηλικία άνω των 60 ετών (15 συμμετέχοντες).

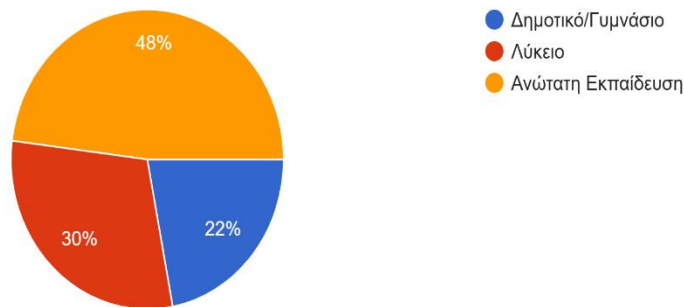
2. Ηλικιακή ομάδα
50 απαντήσεις

Η 3η ερώτηση στην οποία δηλώνεται το επίπεδο εκπαίδευσης αποτυπώνει το γεγονός ότι οι μισοί περίπου συμμετέχοντες είναι απόφοιτοι κάποιας ανώτατης σχολής (48%, 24 συμμετέχοντες), ενώ το 30% έχει τελειώσει το Λύκειο (15 συμμετέχοντες) και το 22% την υποχρεωτική εκπαίδευση (11 συμμετέχοντες).

3. Επίπεδο Εκπαίδευσης

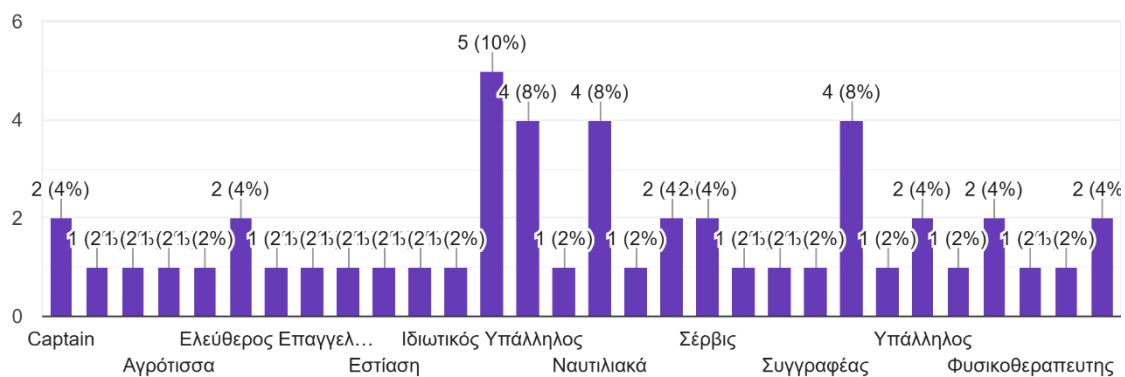
50 απαντήσεις

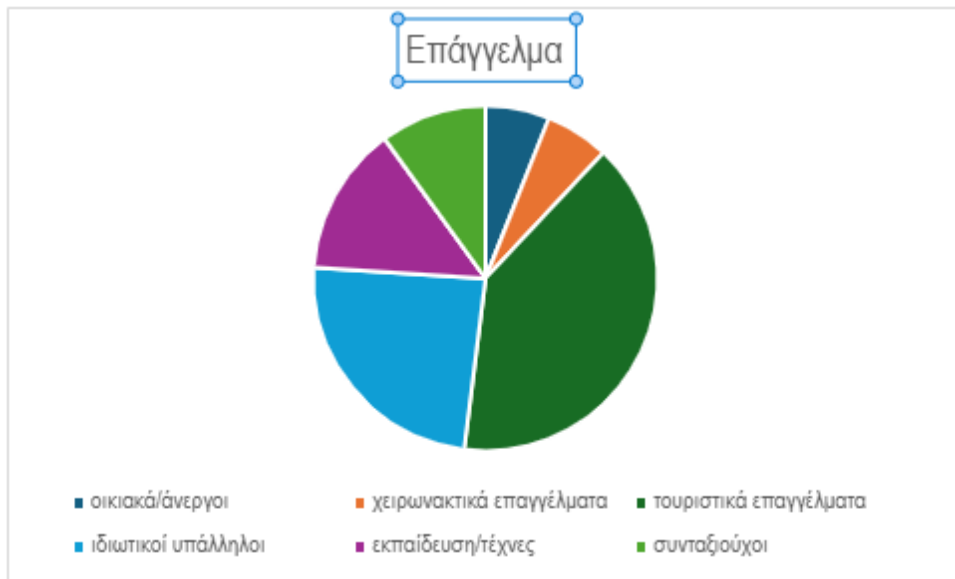
Τα επαγγέλματα (4η ερώτηση) των συμμετεχόντων ποικίλουν αρκετά και το γράφημα από την Google Forms δε βοηθάει ιδιαίτερα στην ξεκάθαρη αποτύπωσή τους, επειδή ήταν ανοιχτή η ερώτηση και ακόμη και ένα διαφορετικό σημείο στίξης ή η επιλογή του λατινικού αλφάβητου επηρέασε τη δημιουργία του γραφήματος. Μολαταύτα, μέσω μίας ομαδοποίησης που έγινε σε ξεχωριστό γράφημα, αποτυπώνεται εμφανέστερα ότι αντιπροσωπεύονται επαρκώς αρκετά επαγγέλματα των συμμετεχόντων στην έρευνα.

4. Επάγγελμα

50 απαντήσεις

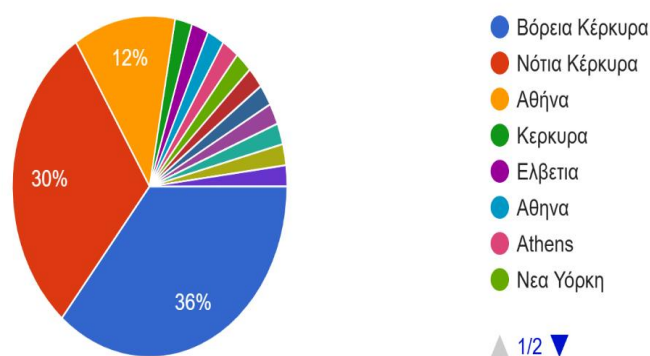
Σε αυτό το δεύτερο γράφημα που δημιουργήθηκε με στόχο την εναργέστερη κατηγοριοποίηση των επαγγελμάτων των συμμετεχόντων, φαίνεται ότι η πλειοψηφία εργάζεται στον ιδιωτικό τομέα, ενώ κανείς δεν έχει αναφέρει ότι είναι δημόσιος υπάλληλος. Καταπιάνονται ιδιαίτερα με επαγγέλματα που σχετίζονται με τον τουρισμό και τη θάλασσα.

Στην 5η και 6η ερώτηση σχετικά με τον τόπο γέννησης και διαμονής αντίστοιχα οι περισσότεροι έχουν γεννηθεί στην Κέρκυρα ή αν δεν έχουν γεννηθεί διαμένουν σε αυτήν πλέον, όπως φάνηκε και από τον ξεχωριστό έλεγχο κάθε απάντησης από την ερευνήτρια. Το 36% (18 συμμετέχοντες) έχουν γεννηθεί στη Β. Κέρκυρα και το 30% (15 συμμετέχοντες) στη Ν. Κέρκυρα και οι υπόλοιποι έχουν απαντήσει στην Αθήνα, στην Κέρκυρα γενικά και σε άλλες χώρες.

5. Τόπος γέννησης

50 απαντήσεις

Αντίστοιχα, για τον τόπο κατοικίας το 38% (18 άτομα) διαμένουν στη Β. Κέρκυρα, 28% (14 άτομα) στη Ν. Κέρκυρα συγκεντρωτικά από τον πίνακα προέκυψε ότι το 14% (7 άτομα) ζει σε χωριά ή σε άλλες περιοχές τις Κέρκυρας, αλλά δεν επέλεξε μία από τις δύο

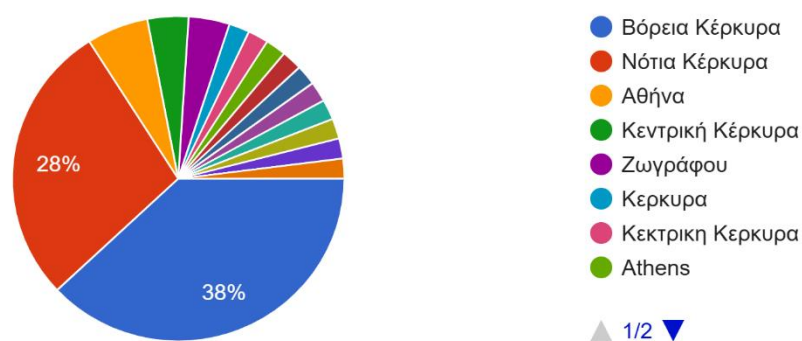
επιλογές και από το υπόλοιπο 20% (10 άτομα) το 16% (8 άτομα) ζουν στην Αθήνα, ενώ ένας συμμετέχων κατοικεί στους Παξούς και ένας στα Ιωάννινα.

Για τον τόπο γέννησης ετοιμάστηκε ένα ακόμη γράφημα που παρουσιάζει κατηγοριοποιημένα τα δεδομένα σε όσους γεννήθηκαν εντός Κέρκυρας, εκτός Κέρκυρας και εκτός Ελλάδας αντίστοιχα.

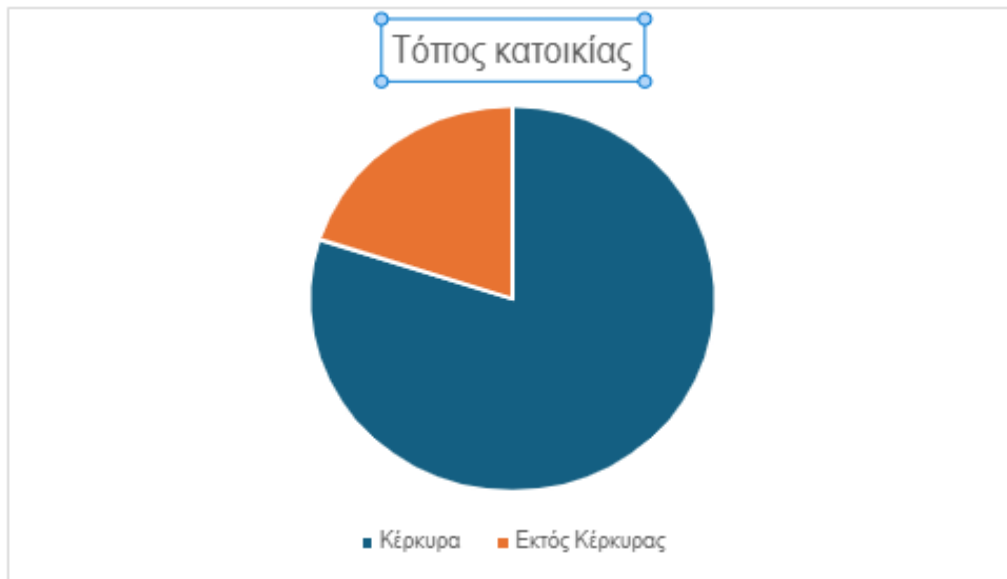

6. Τόπος κατοικίας

50 απαντήσεις

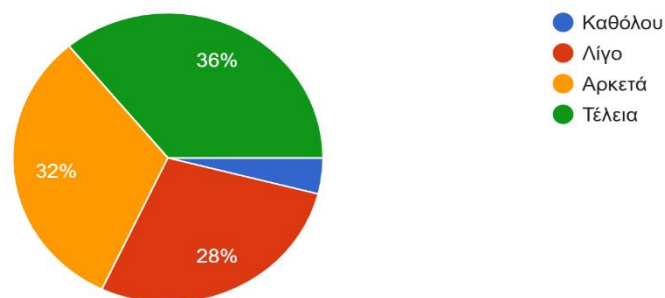

Για τις ανάγκες της έρευνας κατηγοριοποιήθηκαν οι συμμετέχοντες σε αυτούς που διαμένουν εντός και εκτός Κέρκυρας και παρουσιάζονται στο παρακάτω γράφημα.

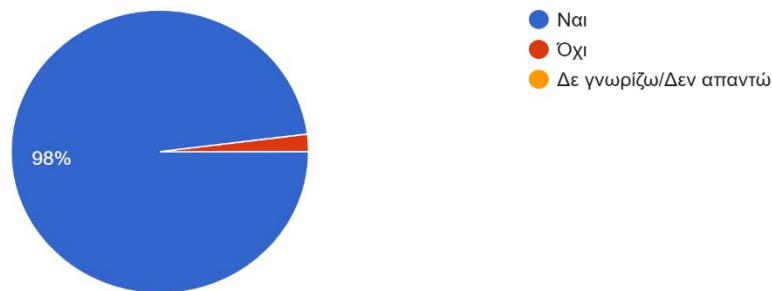
Η 7η ερώτηση αφορά στο κατά πόσο οι συμμετέχοντες μιλούν το κερκυραϊκό ιδίωμα. Φαίνεται ότι το 36% (18 συμμετέχοντες) θεωρεί ότι μιλάει τέλεια τα κερκυραϊκά, το 32% (16 συμμετέχοντες) πιστεύει ότι μιλάει το κερκυραϊκό ιδίωμα αρκετά, το 28% (14) θεωρεί ότι μιλάει λίγο, ενώ το 4% (2 άτομα) δηλώνει ότι δε μιλάει καθόλου.

7. Μιλάτε κερκυραϊκά 50 απαντήσεις

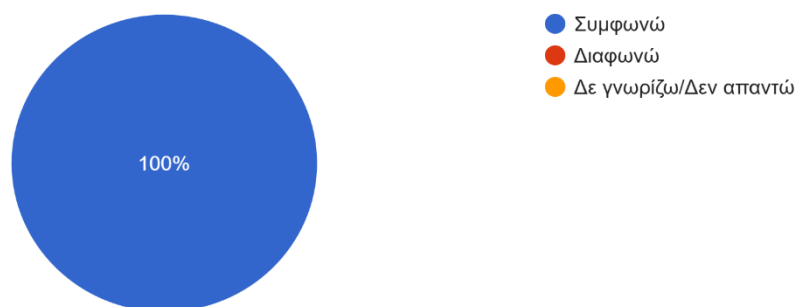
Η 8η ερώτηση αφορά στις στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στο ιδίωμα, και σχεδόν όλοι (98%, 49 άτομα) πιστεύουν ότι πρόκειται για ένα εύηχο ιδίωμα με ένα μόνο άτομο να θεωρεί ότι δεν ακούγονται ωραία.

8. Θεωρείτε ότι είναι εύχη (ακούγονται ωραία);
50 απαντήσεις

Σε παρόμοια ερώτηση (9ο ερώτημα) το 100% απαντάει ότι συμφωνεί με τη γενική άποψη ότι το κερκυραϊκό ιδίωμα χαρακτηρίζεται ως τραγουδιστό, γεγονός που δείχνει τη θετική στάση όλου του δείγματος απέναντι στο ιδίωμά τους.

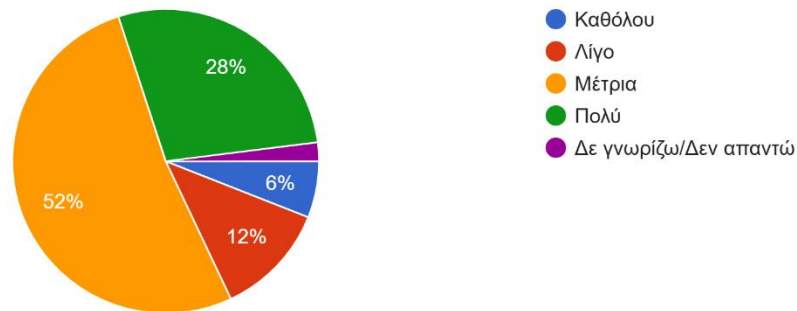
9. Το κερκυραϊκό ιδίωμα έχει χαρακτηριστεί "τραγουδιστό". Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την άποψη αυτή;
50 απαντήσεις

Η 10η ερώτηση αφορά στη γνώμη των συμμετεχόντων σχετικά με την ευκολία του ιδιώματός τους. Η πλειοψηφία (52% των συμμετεχόντων) προσδιορίζει το ιδίωμα ως μέτριας ευκολίας, το 28% (14 άτομα από τα 50) ως πολύ εύκολα, 6 άτομα (12%) ως λίγο εύκολα, ενώ 3 άτομα (6%) ως δύσκολα και 1 άτομο δεν απαντάει σχετικά.

10. Είναι εύκολα τα κερκυραϊκά;

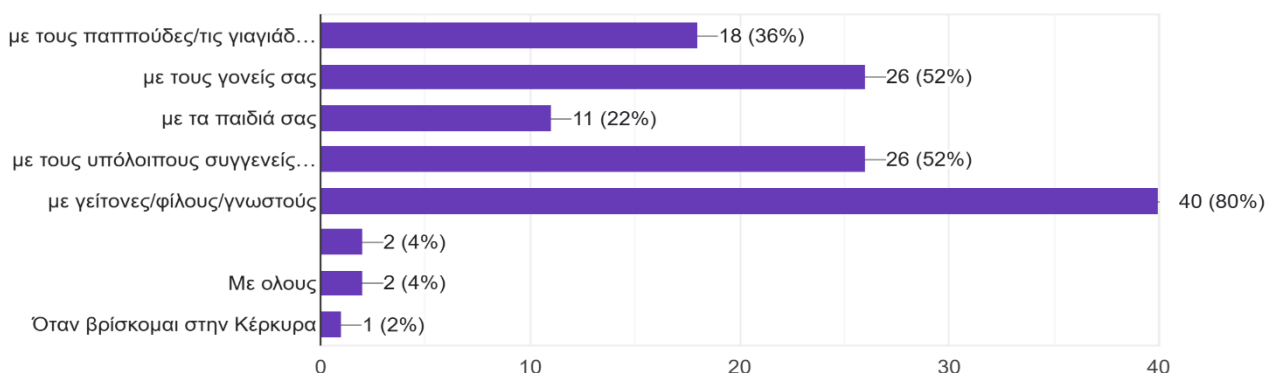
50 απαντήσεις

Στην 11η ερώτηση (ερώτηση χρηστών) που αφορά τους ανθρώπους με τους οποίους οι συμμετέχοντες χρησιμοποιούν το ιδίωμά τους κατά την επικοινωνία, παρατηρείται ότι οι περισσότεροι μιλούν κερκυραϊκά με την οικογένεια και τους φίλους, ενώ λιγότερο με τα παιδιά τους. Συγκεκριμένα, το 36% (18 άτομα) δηλώνει ότι χρησιμοποιεί το ιδίωμα με τους παππούδες και τις γιαγιάδες, το 52% (26 άτομα) με τους γονείς και αντίστοιχα με τους λοιπούς συγγενείς. Η πλειοψηφία των ατόμων δήλωσε ότι μιλάει το κερκυραϊκό ιδίωμα με γείτονες, φίλους και γνωστούς (80%). Το 22% δήλωσε ότι μιλάει με τα παιδιά του κερκυραϊκά. Τέλος, 2 άτομα (4%) δήλωσαν ότι μιλούν με όλους το ιδίωμα και 1 άτομο όταν βρίσκεται στην Κέρκυρα.

11. Μιλάτε το κερκυραϊκό ιδίωμα

50 απαντήσεις

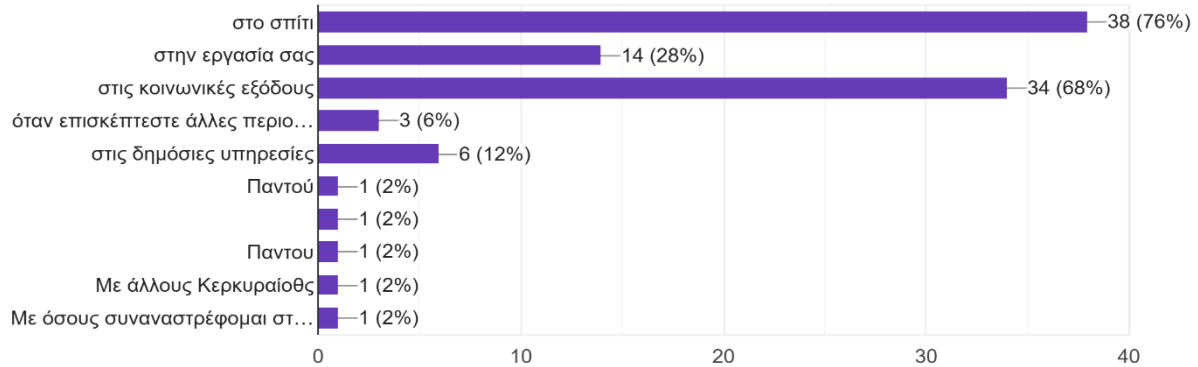
Στην ερώτηση χρήσεων (12η) παρατηρείται ότι στο σπίτι και στις κοινωνικές εξόδους οι περισσότεροι χρησιμοποιούν το ιδίωμά τους, όμως όταν πρόκειται για την εργασία μόνο 14 άτομα (28%) το αξιοποιούν. Στις δημόσιες υπηρεσίες μονάχα 6 άτομα (12%), ενώ μία μειοψηφία των 3 ατόμων (6%) μιλάει κερκυραϊκά εκτός του νησιού. Τα αποτελέσματα αυτά

είναι αναμενόμενα με βάση και τη βιβλιογραφία στην οποία αποτυπώνεται το γεγονός ότι ναι μεν είναι σημαντικό το τοπικό ιδίωμα για τους ομιλητές του σε ανεπίσημα περιβάλλοντα, αλλά σε επίσημες περιστάσεις τείνουν να υιοθετούν την πρότυπη γλώσσα.

12. Μιλάτε το κερκυραϊκό ιδίωμα

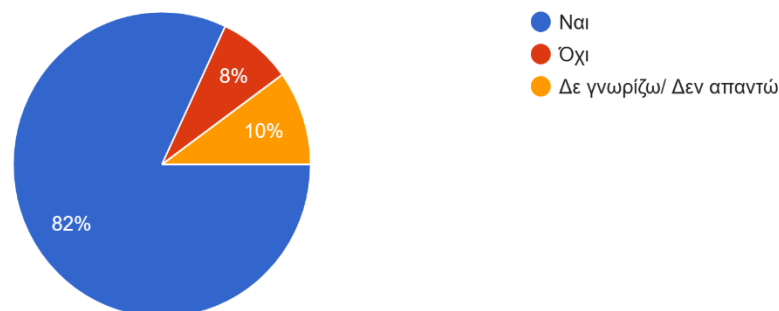
50 απαντήσεις

Σε άλλη ερώτηση στάσεων φαίνεται πως για μία ακόμη φορά η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων (82%, 41 άτομα) θεωρεί καλό/χρήσιμο να γνωρίζει κανείς το ιδίωμα και υπάρχει ένα 8% (4 άτομα) που έχει αντίθετη άποψη και το 10% (5 άτομα) που δεν έχει απαντήσει. Οι απαντήσεις αυτές παρουσιάζονται συνδυαστικά με τα ερωτήματα που ακολουθούν σχετικά με τη χρήση του ιδιώματος στα ΜΜΕ και στην εκπαίδευση.

13. Νομίζετε ότι είναι καλό/χρήσιμο να ξέρει κανείς κερκυραϊκά;

50 απαντήσεις

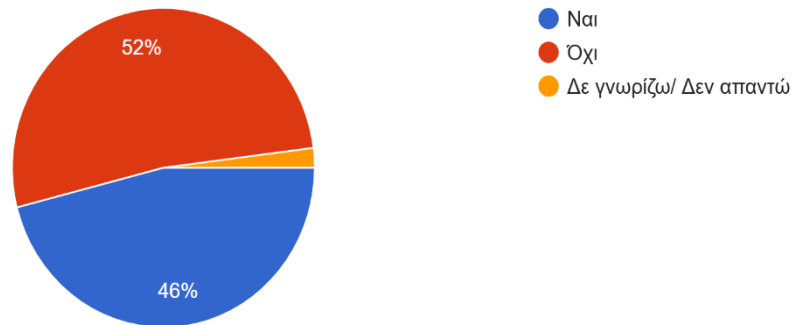

Στη 14η ερώτηση που αφορά το αν θεωρούν ότι το κερκυραϊκό ιδίωμα δε θα μιλιέται κάποια στιγμή οι ερωτηθέντες είναι οριακά μοιρασμένοι με το 52% (26 συμμετέχοντες) να απαντάει ότι δε θα συμβεί αυτό, ενώ το 46% (23 συμμετέχοντες) να κρίνει ότι τα κερκυραϊκά

θα σταματήσουν να μιλιούνται. Παρατηρείται ένα ποσοστό 2% (1 συμμετέχων) που δεν απαντάει στην ερώτηση.

14. Πιστεύετε ότι τα κερκυραϊκά θα σταματήσουν να μιλιούνται;

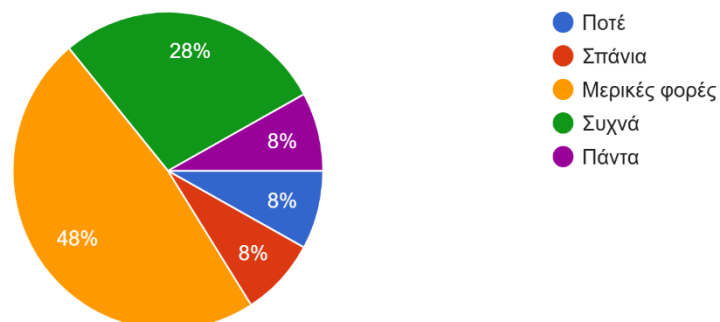
50 απαντήσεις

Η 15η ερώτηση αφορά την κατανόηση του ιδιώματος από άλλους ανθρώπους εκτός Κέρκυρας. Οι περισσότεροι (48%, 24 άτομα) απάντησαν ότι μερικές φορές συμβαίνει να μην τους καταλαβαίνουν, ενώ το 28%, δηλαδή 14 συμμετέχοντες απαντούν ότι τους συμβαίνει συχνά και το 8% δηλαδή 4 άτομα θεωρούν ότι όταν μιλούν σε κάποιον με άλλη καταγωγή δε γίνονται κατανοητοί. Το 16% (ισομοιρασμένο σε 8% και 8%) απαντά ποτέ και σπάνια αντίστοιχα.

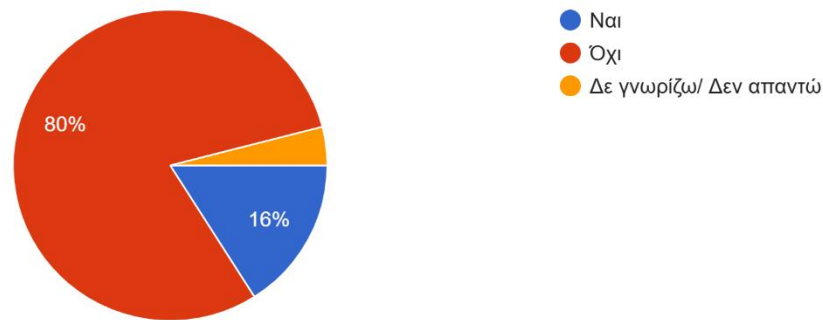
15. Υπάρχουν φορές που κάποιος ο οποίος δεν είναι από την Κέρκυρα δεν καταλαβαίνει αυτά που λέτε;

50 απαντήσεις

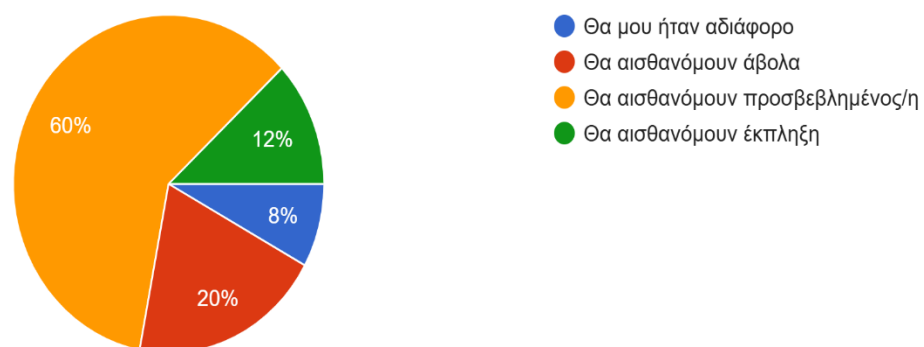
Στην ερώτηση για το αν έχουν νιώσει άβολα ενώ μιλούσαν κερκυραϊκά το 80% (40 άτομα) απαντάει όχι, ενώ το 16% (8 άτομα) ναι και το 4% (2 άτομα) επιλέγει να μην απαντήσει ούτε θετικά, ούτε αρνητικά στο συγκεκριμένο ερώτημα.

16. Έχετε νιώσει άβολα κάποια στιγμή ενώ μιλούσατε κερκυραϊκά;
50 απαντήσεις

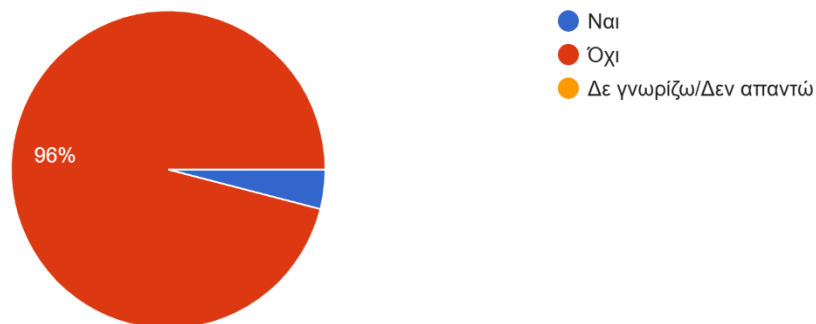
Με την ερώτηση 17 γίνεται προσπάθεια αποτύπωσης των συναισθημάτων των ομιλητών στην υποθετική κατάσταση που κάποιος θα τους απαγόρευε να μιλήσουν το κερκυραϊκό ιδίωμα. Οι ερωτηθέντες κατά 60% (30 άτομα) απαντούν ότι θα ένιωθαν προσβεβλημένοι, το 20% (10 άτομα) θα αισθανόταν άβολα, το 12% (6 άτομα) θα κυριευόταν από έκπληξη και τέλος το 8% (4 άτομα) θα ήταν αδιάφορο απέναντι στο πιθανό αυτό συμβάν. Οι απαντήσεις και εδώ φαίνεται να συνάδουν με την αντίστοιχη βιβλιογραφία με βάση την οποία διαφαίνεται η μεγάλη αξία που δίνουν οι ομιλητές στο ιδίωμά τους, παρόλο που σε επίσημες περιστάσεις αποφεύγουν τη χρήση του αξιοποιώντας την πρότυπη γλώσσα.

17. Πώς θα αισθανόσασταν εάν κάποιος σας απαγόρευε να μιλάτε κερκυραϊκά;
50 απαντήσεις

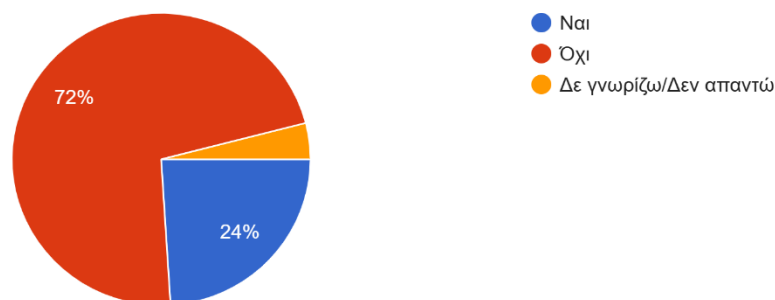
Στη 18η ερώτηση το 96%, δηλαδή 48 άτομα αναφέρουν ότι δεν τους έχει απαγορεύσει κανείς να μιλήσουν το ιδίωμά τους. Ενώ 2 άτομα ανέφεραν ότι τους έχει τύχει και απαντώντας στη 19η ερώτηση, στην οποία ζητούνταν περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με το περιστατικό, σημείωσαν ότι αυτό συνέβη στην εργασία τους. Η παραπάνω απάντηση συνάδει με την αντίστοιχη βιβλιογραφία στην οποία καταγράφεται ότι ο χώρος εργασίας, καθώς και άλλες επίσημες περιστάσεις απαιτούν από τους ομιλητές τη χρήση της πρότυπης εξαιτίας του υψηλού της κύρους.

18. Σας απαγόρευσε ποτέ κάποιος να μιλάτε κερκυραϊκά;
50 απαντήσεις

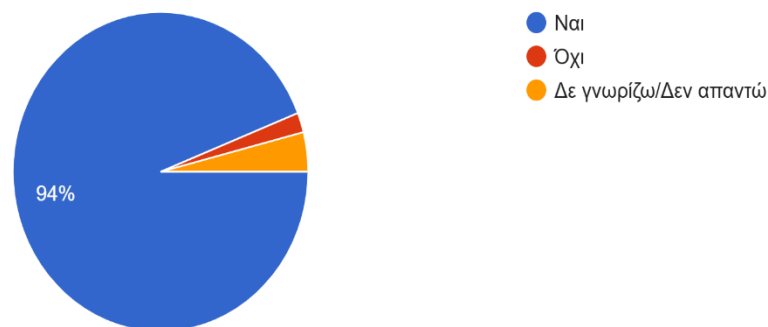
Στην ερώτηση αν κάποιος τους διορθώνει ως ομιλητές του κερκυραϊκού ιδιώματος (20η ερώτηση) το 72%, δηλαδή 36 άτομα απαντούν πως αυτό δε συμβαίνει, ενώ οι 12 (24%) αποκρίνονται πως τους διορθώνουν. Ένα ποσοστό 4% (2 άτομα), δεν απαντάει στην ερώτηση. Οι θετικές απαντήσεις αποκαλύπτουν πως η πρότυπη ποικιλία θεωρείται ενδεδειγμένη, ενώ τα ιδιώματα αξιοποιούνται στο οικείο περιβάλλον και γενικότερα σε ανεπίσημες περιστάσεις, όπως έχει προαναφερθεί και στοιχειοθετηθεί με βάση τη δοθείσα βιβλιογραφία.

20. Όταν μιλάτε τη διάλεκτό σας, τα παιδιά/ τα εγγόνια σας ή κάποιος άλλος σας διορθώνουν;
50 απαντήσεις

Ερωτηθέντες για το αν θα ήθελαν τα παιδιά τους να μιλούν κερκυραϊκά το 94% των συμμετεχόντων (47 άτομα) απαντάει θετικά, το 2% (1 άτομο) αρνητικά και το 4% (2 άτομα) δεν απαντούν. Οι απαντήσεις στην ερώτηση αυτή έχουν παρουσιαστεί συνδυαστικά και με τη χρήση του ιδιώματος στα ΜΜΕ και στην εκπαίδευση παρακάτω (ερωτήσεις 24 και 25). Αξίζει να ιδιαίτερη μνεία ωστόσο και στο σημείο αυτό καθώς όπως προκύπτει από τα δεδομένα του ερωτηματολογίου τα 24 άτομα από αυτά που απάντησαν θετικά θα ήθελαν τα κερκυραϊκά να ακούγονται στα ΜΜΕ, ένα άτομο δηλώνει ότι δεν είναι απαραίτητο ούτε ενοχλητικό και ένα άτομο δεν απαντάει ξεκάθαρα. Οι υπόλοιποι δε θα ήθελαν να ακούγονται στα ΜΜΕ. Αντίστοιχα στην ερώτηση 25 σχετικά με τη χρήση του ιδιώματος στην εκπαίδευση φαίνεται πως 5 άτομα δεν παίρνουν θέση ξεκάθαρα, ενώ 23 άτομα απαντούν αρνητικά, γεγονός που αποκαλύπτει τις αμφίθυμες στάσεις που παρουσιάστηκαν κατά τη βιβλιογραφική ανασκόπηση.

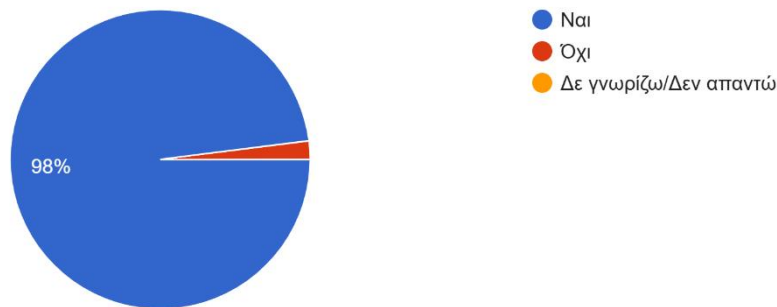
21. Θα θέλατε τα παιδιά σας να μιλούν κερκυραϊκά;
50 απαντήσεις

Στην 22η ερώτηση είναι παρόμοια η εικόνα. Το 98% των συμμετεχόντων, ήτοι 49 άτομα θεωρούν ότι το κερκυραϊκό ιδίωμα πρέπει να διασωθεί και μονάχα το 2%, 1 άτομο απάντησε αρνητικά στο ερώτημα αυτό.

22. Νομίζετε ότι πρέπει να διατηρηθούν τα κερκυραϊκά;

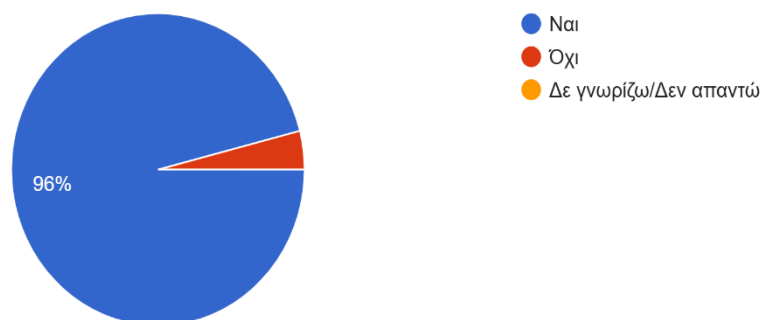
50 απαντήσεις

Στην 23η ερώτηση η συντριπτική πλειοψηφία (96% των συμμετεχόντων, 48 άτομα) κρίνει ότι το κερκυραϊκό ιδίωμα αποτελεί μέρος της παράδοσης και ότι μιλώντας το διατηρεί και την κερκυραϊκή παράδοση. Μονάχα 2 άτομα πιστεύουν ότι αυτό δεν ισχύει (4%).

23. Πιστεύετε ότι διατηρείτε τις παραδόσεις μιλώντας το κερκυραϊκό ιδίωμα;

50 απαντήσεις

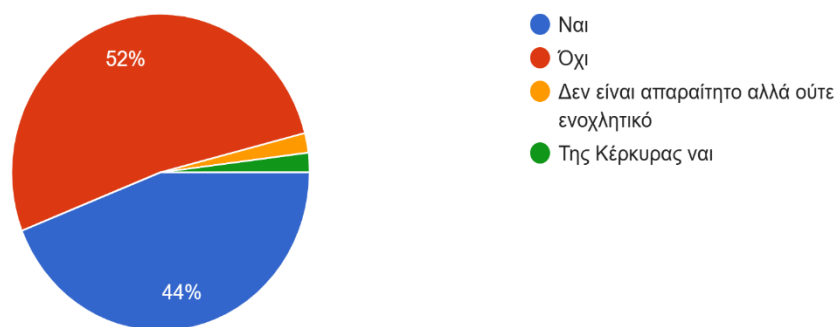

Στην 24η ερώτηση σχετικά με το αν θα ήθελαν να ακούγεται το κερκυραϊκό ιδίωμα στα Μ.Μ.Ε., το 52% των συμμετεχόντων (26 άτομα), δε θα το επιθυμούσαν και αντίστοιχα το 44% (22 άτομα) θα το ήθελε. Υπήρχε 1 συμμετέχων/ουσα που ανέφερε ότι δεν είναι απαραίτητο, αλλά ούτε και ενοχλητικό, ενώ ένα ακόμη άτομο δεν απάντησε στο ερώτημα.

Από αυτούς που απάντησαν αρνητικά ως προς τη μετάδοση του κερκυραϊκού ιδιώματος μέσω των ΜΜΕ 13 άτομα (τα μισά δηλαδή) πιστεύουν ότι το κερκυραϊκό ιδίωμα θα συνεχίσει να ομιλείται, 3 δεν το θεωρούν χρήσιμο και 2 δεν απαντούν ξεκάθαρα. Επιπλέον, στην ερώτηση 21 σχετικά με το αν οι συμμετέχοντες θα ήθελαν τα παιδιά τους να μιλούν το ιδίωμα 1 συμμετέχων απαντάει όχι και 1 δεν απαντάει ξεκάθαρα ενώ μόνο 1 άτομο δεν πιστεύει ότι πρέπει να διατηρηθούν με βάση την ερώτηση 23. Τέλος, από αυτούς που απάντησαν

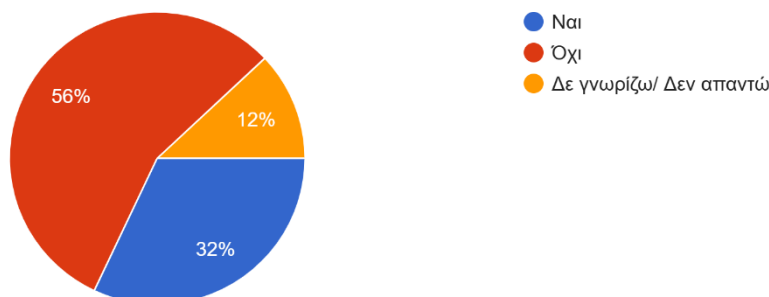
αρνητικά στην ερώτηση για τα ΜΜΕ 1 άτομο απαντάει θετικά ως προς τη χρήση τους στην εκπαίδευση και 1 άτομο είναι ουδέτερο. Με βάση τους παραπάνω συσχετισμούς όσοι απαντούν αρνητικά στη χρήση των κερκυραϊκών στα ΜΜΕ επιθυμούν κατά πλειοψηφία να διατηρηθεί το ιδίωμά τους και το αποτιμούν ως χρήσιμο, μολαταύτα φαίνεται πως επηρεάζονται από την κυρίαρχη ιδεολογία που αποδέχεται μόνο την πρότυπη γλώσσα στα ΜΜΕ και αποτιμά αρνητικά ή χιουμοριστικά τη χρήση άλλων ιδιωμάτων.

24. Θα θέλατε τα κερκυραϊκά να ακούγονται στα Μ.Μ.Ε. (τηλεόραση/ραδιόφωνο);
50 απαντήσεις

Στην τελευταία ερώτηση του παρόντος ερωτηματολογίου (25η ερώτηση) σχετικά με τη διδασκαλία του ιδιώματος στα σχολεία η εικόνα είναι παρόμοια με την ερώτηση 24 ως προς την αρνητική θέση με ελάχιστα αυξημένο ποσοστό (56%, 28 άτομα), ενώ το 32% (16 άτομα) απαντάει πως θα επιθυμούσε να διδάσκονται τα κερκυραϊκά. Το 12%, δηλαδή 6 συμμετέχοντες επέλεξαν να μην απαντήσουν.

25. Θα θέλατε να διδάσκονται τα κερκυραϊκά στο σχολείο;
50 απαντήσεις

Τα 16 άτομα που απάντησαν θετικά ως προς τη διδασκαλία του ιδιώματός τους στην εκπαίδευση είναι 10 γυναίκες και 6 άντρες, οι 11 από αυτούς ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 31-60 και 5 άτομα είναι άνω των 60. Οι 7 από τους 16 αυτούς συμμετέχοντες έχουν λάβει ανώτατη εκπαίδευση, 5 έχουν τελειώσει το λύκειο και 4 άτομα την υποχρεωτική εκπαίδευση. Οι 10 από αυτούς κατοικούν στην Κέρκυρα ενώ οι άλλοι διαμένουν εκτός Κέρκυρας. Στην ερώτηση 13 για τη χρησιμότητα της γνώσης των κερκυραϊκών οι 13 από αυτούς απάντησαν καταφατικά, ο ένας αρνητικά και οι 2 «δεν ξέρω/δεν απαντώ». Στην 14η ερώτηση σχετικά με το αν πιστεύουν ότι τα κερκυραϊκά θα σταματήσουν να ομιλούνται οι 9 απάντησαν όχι, οι 6 ναι και ένα άτομο «δεν ξέρω/δεν απαντώ».

Τα 28 άτομα που απάντησαν αρνητικά σχετικά με τη διδασκαλία του κερκυραϊκού ιδιώματος στο σχολείο ήταν 17 άντρες και 11 γυναίκες. Οι 12 από τους συμμετέχοντες είναι ηλικίας έως 30 ετών, οι 10 άνω των 60 και μόνο 6 είναι 31-60. Αναφορικά με την εκπαίδευση 7 συμμετέχοντες έχουν λάβει την υποχρεωτική εκπαίδευση, 10 έχουν τελειώσει το Λύκειο και 11 είναι πανεπιστημιακής μόρφωσης. Οι 26 είναι κάτοικοι Κέρκυρας και μόνο 2 ζουν εκτός του νησιού.

Στη 13η ερώτηση αναφορικά με το αν είναι χρήσιμο κανείς να γνωρίζει κερκυραϊκά οι 24 από αυτούς έχουν απάντηση ναι, 1 μόνο όχι και 1 «δε γνωρίζω/δεν απαντώ». Στη 14η ερώτηση («Πιστεύετε ότι θα σταματήσουν τα κερκυραϊκά να μιλιούνται») οι 14 έχουν απαντήσει θετικά και οι άλλοι 14 αρνητικά. Στην 21 ερώτηση σχετικά με το αν θα ήθελαν τα παιδιά τους να μιλούν κερκυραϊκά 26 απάντησαν θετικά, 1 άτομο αρνητικά και 1 «δεν ξέρω/δεν απαντώ». Στην 22η ερώτηση σχετικά με την αναγκαιότητα της διατήρησης του κερκυραϊκού ιδιώματος οι 27 απάντησαν θετικά και μόνο 1 άτομο απάντησε αρνητικά. Στην 23η ερώτηση («Πιστεύετε ότι διατηρείτε τις παραδόσεις μιλώντας τα κερκυραϊκά») 26 από αυτούς που απάντησαν αρνητικά για τη χρήση τους στην εκπαίδευση έχουν απαντήσει θετικά και μόνο 2 αρνητικά. Στην 24η ερώτηση 4 μόνο άτομα επιθυμούν να ακούγονται τα κερκυραϊκά στα ΜΜΕ ενώ 24 έχουν απαντήσει αρνητικά.

Οι έξι συμμετέχοντες που απάντησαν «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ» σχετικά με τη διδασκαλία του κερκυραϊκού ιδιώματος στην εκπαίδευση, είναι πέντε γυναίκες και ένας άντρας, όλοι ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 31-60 ετών και έχουν λάβει πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ενώ οι τέσσερις από αυτούς κατοικούν στην Κέρκυρα, ενώ οι δύο δεν διαμένουν στο νησί. Στη 13η ερώτηση σχετικά με το αν είναι χρήσιμο να μιλάει κανείς κερκυραϊκά οι 4 έχουν απαντήσει ναι ο ένας όχι και ο ένας «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ». Παρόλο που το θεωρούν χρήσιμο δεν απαντούν ξεκάθαρα ως προς την αξιοποίησή του στις σχολικές αίθουσες. Αντίστοιχα και στην

ερώτηση 14 που αφορούσε το αν θα σταματήσουν να μιλιούνται έχουν απαντήσει οι μισοί ναι και οι μισοί όχι γεγονός που δείχνει ότι αμφιβάλλουν για το κατά πόσο η εκπαίδευση θα βοηθήσει στη διατήρηση του ιδιώματος.

6.2. Συζήτηση

Στην παρούσα ενότητα θα παρουσιαστούν ορισμένες διαπιστώσεις που έγιναν με βάση την έρευνα που προηγήθηκε και την ανάλυση των 50 ερωτηματολογίων. Καταρχάς, στο ερωτηματολόγιο απάντησαν με μικρή διαφορά περισσότερες γυναίκες (το ποσοστό ήταν 54% έναντι 46%, δηλαδή 27 γυναίκες και 23 άντρες). Αναφορικά με την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν οι συνεντευξιαζόμενοι οι 22 (44%) είναι ηλικίας 31-60, οι 15 (30%) είναι άνω των 60 ετών, ενώ 13 (26%) είναι τα άτομα ηλικίας κάτω των 30. Οι περισσότεροι 48% (24 άτομα) έχουν λάβει πανεπιστημιακή εκπαίδευση, το 30% (15 άτομα) έχει τελειώσει το Λύκειο, ενώ υπάρχουν και αρκετοί συμμετέχοντες που έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση (22%, ήτοι 11 άτομα). Κρίνεται ότι αντιπροσωπεύεται ένα σχετικά καλό δείγμα τόσο ως προς το φύλο, αλλά και ως προς την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης.

Όσον αφορά στο επάγγελμα οι περισσότεροι ασχολούνται με επαγγέλματα που σχετίζονται με τον τουρισμό ή τη θάλασσα, αλλά και ως ιδιωτικοί υπάλληλοι, ενώ κανένας από το δείγμα δεν έτυχε να εργάζεται ως δημόσιος υπάλληλος. Ο τόπος γέννησης ή ο τόπος κατοικίας σε κάθε περίπτωση είναι η Κέρκυρα, οπότε όλοι οι συμμετέχοντες έχουν έρθει σε επαφή με το κερκυραϊκό ιδίωμα. Αυτό προκύπτει και από την ερώτηση που αφορά σε αυτό στην οποία μονάχα 2 άτομα (4%) δε γνωρίζουν καθόλου κερκυραϊκά, όμως οι υπόλοιποι μιλούν το ιδίωμα με διαβαθμίσεις (36% τέλεια, 32% αρκετά και 28% λίγο). Οι δημογραφικοί παράγοντες δε φαίνεται να διαφοροποιούν τους πληροφορητές και τις πληροφορήτριες ως προς τις απαντήσεις τους.

Οι περισσότεροι εκτιμούν ότι το κερκυραϊκό ιδίωμα ακούγεται ωραία (είναι εύηχο) με ένα συντριπτικό ποσοστό της τάξεως του 98%, ενώ ταυτόχρονα υπάρχει απόλυτη αποδοχή όσον αφορά στη θέση ότι το κερκυραϊκό ιδίωμα είναι τραγουδιστό (100%). Αναφορικά με την ευκολία του οι περισσότεροι θεωρούν ότι είναι μέτριας δυσκολίας (52%), το 28% το χαρακτηρίζει πολύ εύκολο, το 12% λίγο εύκολο το 6% δύσκολο και ένα άτομο δεν απαντάει στην ερώτηση.

Στην ερώτηση χρηστών φαίνεται ότι οι περισσότεροι αξιοποιούν τη γλωσσική τους ποικιλία με τους γείτονες, τους φίλους και τους γνωστούς σε ποσοστό 80%, με τους παππούδες και τις γιαγιάδες σε ποσοστό 36%, με τους γονείς τους σε ποσοστό 52%, με τα παιδιά τους σε ποσοστό 22% και με τους λοιπούς συγγενείς σε ποσοστό 52%, ενώ υπήρχε ένα ποσοστό 4% που μιλάει με όλους. Οι συγκεκριμένες απαντήσεις δείχνουν ότι είναι ελάχιστοι αυτοί που επιλέγουν να μιλήσουν τα κερκυραϊκά με όλους και προτιμούν να τα μιλούν με τους ομιλητές του ιδιώματος και τους οικείους τους, γεγονός που επιβεβαιώνεται από τις σχετικές βιβλιογραφικές αναφορές που κάνουν λόγο για την άνεση που επιθυμεί το διαλεκτόφωνο άτομο να νιώθει για να εκφραστεί με το τοπικό του ιδίωμα, ενώ εναλλακτικά χρησιμοποιεί τον γλωσσικό εκείνο κώδικα που προσιδιάζει περισσότερο στην ΚΝΕ (Αλεξάκης, 2003:83).

Αντίστοιχες παρατηρήσεις μπορούν να γίνουν με βάση την ερώτηση που αφορά στις χρήσεις. Η ερώτηση αυτή επιβεβαιώνει την προηγούμενη ανάλυση εφόσον το 76% δήλωσε ότι μιλάει κερκυραϊκά στο σπίτι και το 68% στις κοινωνικές εξόδους σε αντιδιαστολή με τα χαμηλά ποσοστά που συγκέντρωσε το εργασιακό περιβάλλον (28%), ακόμη χαμηλότερα βρέθηκαν οι δημόσιες υπηρεσίες (12%) και εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά σημείωσαν οι περιοχές εκτός Κέρκυρας (6%). Οι απαντήσεις που καταγράφηκαν στη συγκεκριμένη ερώτηση λειτουργούν επιβεβαιωτικά στην παραπάνω θέση, ότι δηλαδή υπάρχει ίσως ανασφάλεια αποδοχής των διαλεκτόφωνων από ανθρώπους που δε μιλούν την ίδια διάλεκτο παρόλο που δείχνουν να είναι περήφανοι για αυτήν με βάση άλλες ερωτήσεις που τους τέθηκαν. Προκύπτει δηλαδή ότι αν και το θεωρούν εύηχο (ερώτηση 8) και τραγουδιστό (ερώτηση 9) κατά πλειοψηφία, εντούτοις ελάχιστοι το χρησιμοποιούν σε μη οικεία περιβάλλοντα. Η διαπίστωση αυτή συνάδει και με τα αποτελέσματα της έρευνας της Πλουμίδη (2016) στην οποία οι συμμετέχοντες φάνηκαν να νιώθουν ασφαλείς όταν χρησιμοποιούσαν τη διάλεκτό τους στον κοινωνικό τους περίγυρο, αλλά ως γονείς θεωρούσαν ότι δε θα βοηθούσε μελλοντικά τα παιδιά τους, εφόσον αποτελεί ενδείκτη χαμηλού κύρους ως γλωσσική ποικιλία που απομακρύνεται από την πρότυπη.

Το 82% πιστεύει ότι είναι χρήσιμο να γνωρίζει κανείς κερκυραϊκά, όμως το 46% θεωρεί ότι θα σταματήσουν να μιλούνται επιβεβαιώνοντας την άποψη του Αλεξάκη (2003) που προέκυψε μέσα από την έρευνά του ότι η πλειοψηφία των ομιλητών του κερκυραϊκού ιδιώματος θεωρούσε πως είτε σε δύο ή τρεις γενιές είτε συντομότερα θα πάψει να μιλιέται (Αλεξάκης, 2003:80).

Η λεπτομερής εξέταση άλλων απαντήσεων αποκαλύπτει ότι 24 άτομα (48% των συμμετεχόντων) παρατηρούν ότι μερικές φορές δεν τους καταλαβαίνουν όταν μιλούν το

κερκυραϊκό ιδίωμα και το 28% παραδέχεται ότι αυτό συμβαίνει συχνά, ενώ το 8% θεωρεί ότι δε γίνεται ποτέ κατανοητό. Μόνο το 8% θεωρεί ότι οι γύρω του το κατανοούν πάντοτε και ένα ακόμη 8% ότι είναι σπάνιο το φαινόμενο να μη γίνεται κατανοητό. Το κερκυραϊκό ιδίωμα παρεκκλίνει ελάχιστα από την ΚΝΕ και για αυτόν τον λόγο οι χρήστες του μπορούν με άνεση να επικοινωνούν. Έτσι κι αλλιώς με βάση τον Αλεξάκη (2003) έχει υποχωρήσει αρκετά τα τελευταία χρόνια.

Παρόλο όμως που νιώθουν ότι δε γίνονται αντιληπτοί κάποιες φορές μόνο το 80% δηλώνει ότι δεν έχει νιώσει άβολα μιλώντας τη διάλεκτό του και το 4% (2 άτομα) παραδέχτηκε ότι του απαγόρευσαν να μιλάει το ιδίωμά του. Αυτά τα 2 άτομα που αντιπροσωπεύει το 4% παραδέχονται ότι η απαγόρευση συνέβη στον εργασιακό τους χώρο γεγονός που επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό σχετικά με το γόητρο της ΚΝΕ έναντι των διαλέκτων και των ιδιωμάτων. Οι εργοδότες πιθανότατα υποτιμούν τους διαλεκτόφωνους θεωρώντας ότι το ιδίωμα αποτελεί ένδειξη χαμηλού κοινωνικού κύρους και ζητούν από τους εργαζόμενους να μιλούν την ΚΝΕ, κρίνοντας ότι η επιλογή αυτή επηρεάζει θετικά την επιχείρησή τους.

Στην υποθετική ερώτηση για το συναίσθημα που θα προέκυπτε στους διαλεκτόφωνους ομιλητές σε περίπτωση απαγόρευσης χρήσης του ιδιωμάτων τους το 60% αναφέρει ότι θα ένιωθε προσβεβλημένο. Η απάντηση αυτή υποδηλώνει ότι αισθάνονται το ιδίωμά τους ως σημαντικό στοιχείο της ταυτότητάς τους, όπως επίσης διαφαίνεται και από το ποσοστό 20% που συγκέντρωσε η απάντηση «άβολα». Το 12% θεωρεί ότι θα εκπλησσόταν σε μία τέτοια υποθετική συνθήκη και το 8% απαντάει ότι θα του ήταν αδιάφορο. Η απόρριψη της γλωσσικής ποικιλίας που αποτελεί πολιτισμικό στοιχείο και λειτουργεί συνεκτικά για την κοινωνική ομάδα επιδρά και στην ψυχολογία του ατόμου και ενδέχεται να λάβει ανησυχητικές προεκτάσεις, διότι γίνεται αντιληπτή ως απόρριψη του ίδιου του ατόμου (Αλεξάκης, 2003:86).

Η συντριπτική πλειοψηφία 94% (47 συμμετέχοντες), είτε έχουν είτε δεν έχουν παιδιά (δεν προκύπτει από την έρευνα ένα τέτοιο στοιχείο), θα ήθελαν μολαταύτα οι απόγονοί τους να τα μιλούν και το 98% θεωρεί πως πρέπει να διατηρηθούν με το 96% να κρίνει ότι διατηρώντας τα κερκυραϊκά διατηρεί και την παράδοση. Η άποψη αυτή επιβεβαιώνει τη θέση του Αλεξάκη (2003) ο οποίος είχε τότε εξάγει το πόρισμα ότι η πλειοψηφία των Κερκυραίων συμμετεχόντων στην έρευνά του ήθελαν να διατηρηθεί το ιδίωμά τους, θεωρώντας το μάλιστα κομμάτι του πολιτισμού τους και της ιδιαίτερης ταυτότητάς τους (Αλεξάκης, 2003:82). Το ποσοστό αυτό βέβαια που δηλώνει ρητά ότι θα επιθυμούσε τα παιδιά του να μιλούν κερκυραϊκά, όταν απαντάει στην ερώτηση 25 του παρόντος ερωτηματολογίου σχετικά με την ένταξη του ιδιώματος στο σχολείο λειτουργεί πιο επιφυλακτικά (μόνο το 32% αποκρίνεται

καταφατικά, ενώ το 56% ρητά αρνητικά και ένα 12% δεν απαντάει), εικόνα που δεν προβληματίζει με βάση και την έρευνα της Πλουμίδη (2016) στην οποία οι γονείς απάντησαν ότι δε θέλουν να εντάσσεται η διάλεκτος στη διδασκαλία για λόγους κοινωνικής και επαγγελματικής ανέλιξης των παιδιών τους.

Παρόλες τις θετικές στάσεις που αποτυπώθηκαν από τις παραπάνω απαντήσεις του ερωτηματολογίου, ωστόσο στις ερωτήσεις που σχετίζονταν με τους τρόπους διατήρησης και διάδοσης του κερκυραϊκού ιδιώματος μέσω των ΜΜΕ και της εκπαίδευσης οι διαλεκτόφωνοι δεν ήταν ιδιαίτερα θετικοί αποκαλύπτοντας μία διαφορετική διάσταση επί του θέματος. Ειδικότερα στην ερώτηση αν θα ήθελαν τα κερκυραϊκά να ακούγονται στα ΜΜΕ μόνο το 44% απάντησε θετικά, το 52% απαντάει αρνητικά, το 2% δεν το βρίσκει ούτε απαραίτητο, ούτε ενοχλητικό χωρίς να παίρνει ξεκάθαρη θέση, ενώ ένα ακόμη 2% προτείνει να ακούγονται στα τοπικά ΜΜΕ. Η άποψη που εκφράζεται μέσω των απαντήσεων στην ερώτηση αυτή είναι σχετικά αναμενόμενη αν αναλογιστεί κανείς ότι από τα ΜΜΕ και άλλους φορείς παιδείας και κοινωνικοποίησης προωθείται η γλωσσική ομοιογένεια, εφόσον τονίζονται αρνητικά οι διαφοροποιημένοι γλωσσικοί τύποι, προωθώντας άμεσα ή έμμεσα την κυρίαρχη ιδεολογία και διαμορφώνοντας ταυτότητα (Archakis κ.α., 2014:47). Κατά συνέπεια, παρουσιάζεται δυσκολία και στους Κερκυραίους έστω και υποθετικά να σκεφτούν ότι θα ακουστεί το ιδίωμά τους στα ΜΜΕ, εφόσον κάθε γλωσσική ποικιλία που διαφοροποιείται από την ΚΝΕ δεν προωθείται σε αυτά με θετικό πρόσημο.

Αντιστοίχως, το 56% δεν επιθυμεί να διδάσκονται στο σχολείο, παρόλο που σε προηγούμενη ερώτηση θεωρούσε τη γλωσσική ποικιλία μέσο διατήρησης της παράδοσης και το 12% δεν απαντάει στην ερώτηση. Η επιλογή να μην απαντήσει κάποιος αφήνει περιθώρια για δεύτερες σκέψεις σχετικά με τη διερεύνηση της άποψής του αναφορικά με την αξιοποίηση των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών στο σχολείο. Το 32% απαντάει καταφατικά στο εν λόγω ερώτημα και παρόλο που το ποσοστό είναι μικρότερο έναντι της αρνητικής απάντησης, σίγουρα είναι διόλου ευκαταφρόνητο σε σχέση με το αναμενόμενο. Το γεγονός δηλαδή ότι ένα τόσο μεγάλο ποσοστό αντιμετωπίζει θετικά μία προοπτική ένταξης του ιδιώματός του στην εκπαίδευση σημαίνει σίγουρα πολλά για έναν τομέα που όπως έχει αναφερθεί βρίσκεται στην «περιφέρεια της γλωσσικής διδασκαλίας» (Αλεξάκης, 2003:87). Οι απαντήσεις στο συγκεκριμένο ερώτημα ίσως έχουν να κάνουν με κάποιες επιφυλάξεις σχετικά με τον τρόπο που θα ενταχθεί το ιδίωμα στην εκπαίδευση που επιβεβαιώνει και στοιχεία της έρευνας των Καμπάκη-Βουγιούκλη, Μάρκου (2014), στην οποία κάποιοι φοιτητές φάνηκαν επιφυλακτικοί παρόλο που οι περισσότεροι συμφωνούσαν.

7. Συμπεράσματα

Εξαρχής είχε διατυπωθεί η θέση ότι όλες οι γλωσσικές ποικιλίες είναι ισότιμες, δεν μπορεί δηλαδή να κριθεί καμία ως ανώτερη ή κατώτερη, εφόσον είναι φορείς πολιτισμικού φορτίου και δίνουν τη δυνατότητα στους ομιλητές της εκάστοτε γλωσσικής κοινότητας να εκφραστούν. Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας ήταν να διερευνήσει τις στάσεις των Κερκυραίων για το κερκυραϊκό ιδίωμα, όσο αυτό είναι δυνατόν. Μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση εξετάστηκαν γενικότερα οι στάσεις των ομιλητών απέναντι στις διαλέκτους και παρατηρήθηκε ότι δεν υπάρχει αρκετή βιβλιογραφία σχετικά με το κερκυραϊκό ιδίωμα και τις προεκτάσεις του, (όπως οι στάσεις των ομιλητών απέναντι σε αυτό), με την υπάρχουσα βέβαια να φωτίζει αρκετές πλευρές του θέματος.

Διαπιστώθηκε ότι το κερκυραϊκό ιδίωμα χαίρει εκτίμησης από τους Κερκυραίους (χωρίς οι στάσεις τους να επηρεάζονται έντονα από το φύλο, την ηλικία, τη μόρφωση, το επάγγελμα) γεγονός που πιθανότατα σχετίζεται με τον μικρό βαθμό απόκλισής του από την ΚΝΕ. Οι ιδιοματισμοί που χρησιμοποιούν οι Κερκυραίοι δεν τους δημιουργούν κάποιο σημαντικό πρόβλημα στην επικοινωνία με τον υπόλοιπο ελληνόφωνο πληθυσμό. Η επιρροή από την ιταλική γλώσσα προσδίδει κύρος σε αντίθεση με άλλες γλώσσες που κρίνονται συχνά αρνητικά, αλλά και καλαισθησία λόγω της μουσικότητάς της. Μολαταύτα, οι περισσότεροι όπως προέκυψε από την έρευνα δεν επιλέγουν να χρησιμοποιούν τη γλωσσική τους ποικιλία με ομιλητές που δεν κατάγονται από την Κέρκυρα ή σε περιβάλλοντα που δεν είναι οικεία για αυτούς, γεγονός που σχετίζεται με τις αμφίσημες/αμφίθυμες στάσεις, το καλυμμένο γόητρο και την κυρίαρχη ιδεολογία όπως αναλύθηκε εκτενώς στο κεφάλαιο 4.

Αν και οι Κερκυραίοι δείχνουν να έχουν μια πολύ θετική εικόνα για το ιδίωμά τους, ωστόσο αυτό δεν τους εμποδίζει να είναι σκεπτικοί όσον αφορά στο ζήτημα της συμπερίληψης των κερκυραϊκών στα ΜΜΕ ή στην εκπαίδευση. Οι αντικρουόμενες αυτές θέσεις θα μπορούσαν να δώσουν το έναυσμα για περαιτέρω μελέτη σε σχέση με τις στάσεις τους απέναντι στη διάλεκτό τους, ίσως με τη μέθοδο μίας ποιοτικής έρευνας με συνεντεύξεις σε διαφορετικές ηλικίες Κερκυραίων. Μία επιπλέον μελέτη θα μπορούσε να σχετίζεται με τη διερεύνηση των τρόπων εισαγωγής του κερκυραϊκού ιδιώματος στην εκπαίδευση. Αναντίρρητα, μεγάλο ενδιαφέρον θα παρουσίαζε η συγκριτική μελέτη κάποιου άλλου επτανησιώτικου ιδιώματος με το κερκυραϊκό.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αγγελοπούλου, Δ. (2010). *Το γορτυνιακό ιδίωμα και η χρήση του στην εκπαίδευση*. Διδακτορική Διατριβή. Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Αλεξιάκης, Ν. (2003). Επαφές κερκυραϊκών ιδιωμάτων με την κοινή νεοελληνική (Διπλωματική εργασία), Α.Π.Θ.
- Αρχάκης, Α. & Κονδύλη, Μ. (2011). *Εισαγωγή σε Ζητήματα Κοινωνιογλωσσολογίας*. Αθήνα: Νήσος.
- Γούτσος, Δ. (2012). *Γλώσσα: Κείμενο, Ποικιλία, Σύστημα*, Αθήνα: Κριτική.
- Δελβερούδη, Ρ. (2001). *Γλωσσική ποικιλία*. Στο Α.Φ. Χριστίδης & Μ. Θεοδοροπούλου (επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός* (σσ. 54-58). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Ανακτήθηκε την 1η Δεκεμβρίου 2024 από: [\[https://www.greeklanguage.gr/greekLang/studies/guide/thema_a9/index.html\]](https://www.greeklanguage.gr/greekLang/studies/guide/thema_a9/index.html)
- Κακριδής, Μ., Κατή, Δ. & Νικηφορίδου, Β. (1999). *Γλωσσική ποικιλία και σχολική εκπαίδευση*. Γλωσσικός Υπολογιστής, 1. Ανακτήθηκε 28 Δεκεμβρίου, 2024, από <http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko1st/default.htm>
- Κακριδής-Φερράρι, Μ. (2005). *Οι νεοελληνικές διάλεκτοι στον δημόσιο λόγο: Δείγματα αντιμετώπισής τους*. Παρουσία 17/18 (1), 53-65.
- Κακριδής – Φερράρι, Μ. (2007β). *Στάσεις απέναντι στη γλώσσα*. Ανακτήθηκε 14 Δεκεμβρίου, 2024, από https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_03/index.html
- Καμπάκη-Βουγιουκλή, Π. (2009). *Εισαγωγή στην Νεοελληνική Διαλεκτολογία κατά παράδοση*, Ξάνθη: Σπανίδης.
- Καμπάκη-Βουγιουκλή, Π. & Α. Μάρκος. 2014. *Αυτοαξιολόγηση της γνώσης διαλέκτων/ιδιωμάτων από φοιτητές της φιλολογίας με τη χρήση της ράβδου*. Στο G. Kotzoglou, K.Nikolou, E. Karantzola, K.Frantzi, I. Galantomos, L. Georgalidou, V. Kourtikazoullis, Ch. Papadopoulou, E. Vlachou (eds.), *Selected Papers from the 11th International Conference on Greek Linguistics*, Rodos: Greece, 645-657.
- Καραχάλιου, Ρ. (χ.χ.). *Κοινωνιογλωσσολογία*. Ενότητα 6: Γλωσσικές στάσεις, σσ 1-8 Ανακτήθηκε 26 Δεκεμβρίου, 2024, από [54](https://student.cc.uoc.gr/uploadFiles/179-</p></div><div data-bbox=)

[%CE%9A%CE%A0%CE%93010/%CE%95%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1%206%20%CE%93%CE%BB%CF%89%CF%83%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CF%83%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82.pdf](#)

Καρβούνης, Χ. (2023). *Κοινωνική διγλωσσία και γλωσσική ιδεολογία: Συμβολή στην ιστορία της κοινής νεοελληνικής (1783–1941)*. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Κατσούδα, Γ. (2016β). *Διδιαλεκτική εκπαίδευση και διδασκαλία της ξένης γλώσσας: παραδείγματα από τα ιδιώματα της Μυτιλήνης*. Μέντορας: Ι.Ε.Π.

Καψάσκη, Α. & Τζακώστα, Μ. (2016). *Στάσεις καθηγητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τη χρήση και τη διδασκαλία των νεοελληνικών διαλέκτων στο σχολείο*. Στο Χ. Τζίτζιλής, Μ. Καραλή, Δ. Κυριαζής & Γ. Παπαναστασίου (επίμ.), *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 36:61-174. Ανακτήθηκε στις 2 Ιανουαρίου, 2025, από: http://ins.web.auth.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1050&Itemid=431&lang=el

Κοντοσόπουλος, Γ. Ν. (2008). *Διάλεκτοι και ιδιώματα της Νέας Ελληνικής*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Κουρδής, Ε. (1997). Παράγοντες κοινωνιογλωσσικού στιγματισμού του τοπικού ιδιώματος της Θεσσαλίας. Στο *Μελέτες για την Ελληνική γλώσσα*. Πρακτικά της 17ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ, 22-24 Απριλίου 1996. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών, 577–590.

Κουρδής, Ε. (2001). *Αξιολογικές αντιδράσεις στη χρήση τοπικών διαλέκτων: Η περίπτωση του θεσσαλικού ιδιώματος*. Πρακτικά του 4ου Διεθνούς συνεδρίου γλωσσολογίας, Σεπτέμβριος, Λευκωσία: Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Κυριαζή, Ν. (2011). *Η Κοινωνιολογική έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα: Πεδίο.

Λιόσης, Ν. (2007). *Γλωσσικές επαφές στη Νοτιοανατολική Πελοπόννησο*. (Διδακτορική Διατριβή). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε 28 Δεκεμβρίου, 2024, από <https://ikee.lib.auth.gr/record/100731/files/gri-2008-1047.pdf>

Μοσχονάς, Σ. (2005). *Ιδεολογία και Γλώσσα*, Αθήνα: Πατάκης.

Μπασλής, Γ. (2005). *Κοινωνιογλωσσολογία*, Αθήνα: Γρηγόρης.

Μπασλής, Γ. (2012). *Εισαγωγή στη σύγχρονη Διαλεκτολογία*. Αθήνα: Γρηγόρης.

- Μπασλής, Γ. (2017). *Κοινωνιογλωσσολογία*. Μικρή Εισαγωγή. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Παντελίδης, Ν. (2007). *Δημιουργία της ελληνιστικής Κοινής*. Ανακτήθηκε 4 Δεκεμβρίου, 2024, από https://www.greeklanguage.gr/greekLang/studies/history/thema_14/index.html
- Παπαδοπούλου, Ε. (2016). *Γλωσσική υποχώρηση και γλωσσική επιβίωση: Το παράδειγμα των ιδιωμάτων της Βιθυνίας*. Ανακτήθηκε 18 Φεβρουαρίου, 2025, από <file:///C:/Users/Christine/Downloads/admin,+2338-2598-1-CE.pdf>
- Παπαναστασίου, Γ. (2015). *Η σημερινή κατάσταση των νεοελληνικών διαλέκτων. Στο Η διδασκαλία των νεοελληνικών γλωσσικών ποικιλιών και διαλέκτων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση* (σσ. 23-28). Αθήνα: Gutenberg.
- Πλαδή, Μ. (2001). *Γλωσσικές στάσεις και διαλεκτική υποχώρηση. Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 21, 618-629.
- Πολίτης, Π. (2014). *Γλώσσα και Κοινωνία: Γλώσσα των ΜΜΕ*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε 29 Δεκεμβρίου 2024, από: [https://opencourses.auth.gr/modules/document/file.php/OCRS227/%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%9C%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82/08.i%20%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%93%CF%81%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%8C%CF%82%20%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%BF%CF%82%20\(%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%80%CE%BB%CE%AD%CE%BF%CE%BD%20%CF%85%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C\).pdf](https://opencourses.auth.gr/modules/document/file.php/OCRS227/%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%9C%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82/08.i%20%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%93%CF%81%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%8C%CF%82%20%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%BF%CF%82%20(%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%80%CE%BB%CE%AD%CE%BF%CE%BD%20%CF%85%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C).pdf)
- Πλουμίδη, Ε. (2016). *Νεοελληνικές διάλεκτοι στην εκπαίδευση: διερευνώντας τις στάσεις γονέων μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Ηλεκτρονικά Πρακτικά του 8ου Πανελλήνιου Συνεδρίου του Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης. (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ). ISSN 1790-8574. Ανακτήθηκε στις 16 Δεκεμβρίου, 2024, από: http://www.elliepek.gr/documents/8o_synedrio_eisigiseis
- Στάμου, Α.Γ. (2012). *Αναπαραστάσεις της κοινωνιογλωσσικής πραγματικότητας στα κείμενα μαζικής κουλτούρας: Αναλυτικό πλαίσιο για την ανάπτυξη της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης*. *Γλωσσολογία/Glossologia*, 20.
- Στάμου, Α.Γ., Αρχάκης, Α., Πολίτης, Π. (2016). *Γλωσσική ποικιλότητα και κριτικοί γραμματισμοί στον λόγο της μαζικής κουλτούρας*. Καβάλα: Σαΐτα.

- Τζιτζιλής, Χ. (2000). *Νεοελληνικές Διάλεκτοι και Νεοελληνική Διαλεκτολογία*. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (επιμ.), *Η Ελληνική Γλώσσα και οι διάλεκτοί της* (σσ.15-22). Αθήνα: ΥΠΕΠΘ & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Ανακτήθηκε 16 Φεβρουαρίου, 2025, από <http://mohi.edc.uoc.gr/en/>
- Τριάρχη-Hermann, B. (2000). *Η διγλωσσία στην Παιδική Ηλικία: Μια ψυχολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσάκωνα, Β. (χ.χ.). *Στάσεις απέναντι στη γλώσσα*. Ανακτήθηκε 30 Δεκεμβρίου, 2024, από https://www.greeklanguage.gr/digitalResources/modern_greek/tools/lexica/glossology_edu/lemma.html?i d=131
- Τσάμη, Β. (2018). *Κείμενα μαζικής κουλτούρας και γλωσσική ποικιλότητα: κριτική ανάλυση και ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού*. (Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή). Πανεπιστήμιο Πατρών. Ανακτήθηκε 28 Δεκεμβρίου, 2024, από https://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/12010/6/Nemertes_Tsami%28phil%29.pdf
- Φτερνιάτη, Α., Τσάμη, Β., & Α. Αρχάκης. (2016). *Μαζική κουλτούρα, γλωσσική ποικιλότητα και χιούμορ: Διδακτικές προτάσεις για την ανάπτυξη του κριτικού γραμματισμού μαθητών/τριών Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού, στο Α. Στάμου, Π. Πολίτης & Α. Αρχάκης (επιμ.) Γλωσσική ποικιλότητα και κριτικοί γραμματισμοί στον λόγο της μαζικής κουλτούρας: Εκπαιδευτικές προτάσεις για το γλωσσικό μάθημα*. Καβάλα: Σαΐτα.
- Χαραλαμπίδης, Χ. (2001). *Νεοελληνικός Λόγος*, Αθήνα: Νεφέλη.
- Χυτήρης, Γ. (1991). *Τα λαογραφικά της Κέρκυρας*, Κέρκυρα: Δημοσιεύματα Εταιρίας Κερκυραϊκών Σπουδών.
- Χυτήρης, Γ. (1992). *Κερκυραϊκό γλωσσάρι*, Κέρκυρα: Δημοσιεύματα Εταιρίας Κερκυραϊκών Σπουδών.

Ξενόγλωσση

- Archakis, A., Lampropoulou, S., Tsakona, V. & Tsami, V. (2014). *Linguistic Varieties in Style: Humorous Representation in Greek Mass Culture Texts*, Discourse, Context & Media, 3.
- Chambers, J.K. & Trudgill, P. 2008. *Διαλεκτολογία*, Αθήνα: Πατάκης.
- Fromkin, V., Rodman, R., Hyams, N., (2003). *Εισαγωγή στη μελέτη της γλώσσας*, Αθήνα: Πατάκης.

Holmes, J. (2016), *Εισαγωγή στην Κοινωνιογλωσσολογία*, Αθήνα: Πατάκης.

Kourdis, E. (2006). *A sociolinguistic study of evaluation criteria of Modern Greek dialects and regional accents*. Στο Janse, M., Joseph, B., Ralli, A. (επιμ.) *Proceedings of the 2nd International Conference of Modern Greek Dialects and Linguistic Theory*, σσ 198-205. University of Patras.

Mambrol, N. (2018). *Mass Culture*. Ανακτήθηκε 26 Δεκεμβρίου, 2024, από:
<https://literariness.org/2018/08/18/mass-culture/>

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο

Ονομάζομαι Παναγουλοπούλου Χριστίνα, είμαι απόφοιτη του τμήματος Φιλολογίας (ΕΚΠΑ) και του τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία (ΕΚΠΑ) και εργάζομαι ιδιωτικά ως φιλόλογος. Το παρόν ερωτηματολόγιο συντάχθηκε στο πλαίσιο της εκπόνησης της Διπλωματικής μου εργασίας με τίτλο «Στάσεις των Κερκυραίων για το κερκυραϊκό ιδίωμα», η οποία εκπονείται στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Διπλώματος «Σύγχρονες τάσεις στη Γλωσσολογία για εκπαιδευτικούς», του τμήματος Ανθρωπιστικών Σπουδών του ΕΑΠ. Η συμβολή σας είναι πολύ σημαντική για την έρευνα στο συγκεκριμένο πεδίο. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και οι απαντήσεις θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά στο πλαίσιο της έρευνας.

Ερωτηματολόγιο

1. Φύλο

-Άρρεν

-Θήλυ

2. Ηλικιακή ομάδα

-0-30

-31-60

-άνω των 60

3. Επίπεδο εκπαίδευσης

-Δημοτικό/Γυμνάσιο

-Λύκειο

-Ανώτατη Εκπαίδευση

4. Επάγγελμα

---

5. Τόπος γέννησης

- Βόρεια Κέρκυρα

- Νότια Κέρκυρα

- Άλλο

6. Τόπος κατοικίας

- Βόρεια Κέρκυρα

- Νότια Κέρκυρα

- Άλλο

7. Μιλάτε κερκυραϊκά;

-Καθόλου

-Λίγο

-Αρκετά

-Τέλεια

8. Θεωρείται ότι είναι εύηχα (ακούγονται ωραία);

-Ναι

-Όχι

-Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ

9. Το κερκυραϊκό ιδίωμα έχει χαρακτηριστεί «τραγουδιστό». Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την άποψη αυτή;

-Συμφωνώ

-Διαφωνώ

-Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ

10. Είναι εύκολα τα κερκυραϊκά;

-Καθόλου

-Λίγο

-Μέτρια

-Πολύ

11. Μιλάτε την κερκυραϊκή διάλεκτο

- με τους παππούδες/ τις γιαγιάδες σας

- με τους γονείς σας

- με τα παιδιά σας

- με τους υπόλοιπους συγγενείς σας

- με γείτονες/ φίλους/ γνωστούς

- άλλο

12. Μιλάτε την κερκυραϊκή διάλεκτο

- στο σπίτι
- στην εργασία σας
- στις κοινωνικές εξόδους
- όταν επισκέπτεστε άλλες περιοχές της Ελλάδας
- στις δημόσιες υπηρεσίες
- άλλο

13. Νομίζετε ότι είναι καλό/χρήσιμο να ξέρει κανείς κερκυραϊκά;

- Ναι
- Όχι
- Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ

14. Πιστεύετε ότι τα κερκυραϊκά θα σταματήσουν να μιλιούνται;

- Ναι
- Όχι
- Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ

15. Υπάρχουν φορές που κάποιος οποίος δεν είναι από την Κέρκυρα δεν καταλαβαίνει αυτά που λέτε;

- Ποτέ
- Σπάνια
- Μερικές φορές
- Συχνά

16. Έχετε νιώσει άβολα κάποια φορά ενώ μιλούσατε τη διάλεκτό σας;

-Ναι

-Όχι

-Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ

17. Πώς θα αισθανόσασταν εάν κάποιος σας απαγόρευε να μιλάτε κερκυραϊκά;

-Θα μου ήταν αδιάφορο

-Θα αισθανόμουν άβολα

-Θα αισθανόμουν προσβεβλημένος/η

-Θα αισθανόμουν έκπληξη

18. Σας απαγόρευσε ποτέ κάποιος να μιλάτε κερκυραϊκά;

-Ναι

-Όχι

-Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ

19. Αν στην παραπάνω ερώτηση απαντήσατε «Ναι», γράψτε λίγα λόγια για το συμβάν.

-----

20. Όταν μιλάτε, τα παιδιά/ τα εγγόνια σας ή κάποιος άλλος σάς διορθώνουν;

-Ναι

-Όχι

-Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ

21. Θα θέλατε τα παιδιά σας να μιλούν κερκυραϊκά;

-Ναι

-Όχι

-Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ

22. Νομίζετε ότι πρέπει να διατηρηθούν τα κερκυραϊκά;

-Ναι

-Όχι

-Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ

23. Πιστεύετε ότι διατηρείτε τις παραδόσεις μιλώντας την κερκυραϊκή διάλεκτο;

-Ναι

-Όχι

-Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ

24. Θα θέλατε τα κερκυραϊκά να ακούγονται στα Μ.Μ.Ε. (τηλεόραση, ραδιόφωνο);

-Ναι

-Όχι

-Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ

25. Θα θέλατε να διδάσκονται τα κερκυραϊκά στο σχολείο;

-Ναι

-Όχι

-Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ

Δήλωση Συγγραφέα: Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.